

Іван Овечко

ВИБРАНІ СТАТТІ

Ч. 2.

— 1969 —

Іван Овечко

ВИБРАНІ СТАТТІ

Ч. 2.

**(Найактуальніші статті на теми дня, друковані
в щоденнику “Свобода” в р. р. 1961 — 66)**

**ВИДАННЯ З НАГОДИ 75-ЛІТТЯ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ
В АМЕРИЦІ**

diasporiana.org.ua

— 1969 —

SELECTED ARTICLES

from

"SVOBODA"
Ukrainian Daily
(1961 — 66)

by

IWAN OWECHKO

Від автора:

До цієї збірки ввійшли лише деякі, вибрані з багатьох, статті на теми дня, на виховні теми й інші, друковані в “Свободі”.

Автор статей був довгий час постійним репортером “Свободи”, працював короткий час також у редакції того щоденника, потім був акредитованим його кореспондентом на Заході Америки (Каліфорнія), ведучи відділ “Вісті з-над Пацифіку”, а пізніше редагував окрему сторінку “Свободи” під назвою “Українці над Пацифіком”.

Цим скромним виданням автор вшановує 75-ліття Українського Народного Союзу, органом якого є “Свобода”.

І. О.

“СВОБОДІ”

в ювілейний альбом

Погідний день чи непогода
— Від берегів до берегів
Вже лиш ім'ям своїм — Свобода! —
Наводить страх на ворогів.

Хай не минає вона хати,
Де дух Шевченка ще не згас,
Де рідна мова — рідна мати,
— Хай буде завжди серед нас!

В країні ситих і свободних
Щоб не черствіли душі в нас,
Про долю скutih і голодних
Пригадку шле хай повсякчас!

Щоб вільний світ не впав в зневіру,
Щоб не купив він у Кремлі
Ціною волі, замість миру,
Страшного пекла на землі,

Хай в день весни чи й хуртовини,
Під грімке “Слава!” чи й “Розпни!”
“Свобода” Правду України
Несе шляхами чужини!

Учитель — жертва несправедливости

Мало не в кожній країні світу відчувається постійний брак учителів. І всё ж ця шляхетна професія назагал не користується чомусь належною їй пошаною й оцінкою.

Відомо, наприклад, що в СССР перед останньою війною вчитель початкової школи не заробляв і половини того, що технік, а так звана „ставка” вчителя середньої школи дорівнювала лише третині „ставки” інженера. Тим часом, щоб отримати диплом учителя середньої школи, людина мала витратити стільки ж часу й зусиль, як і інженер. Не належав учитель і до касты ІТР (інженерно - технічні робітники), що мали окремі „распределітєлі”, тобто крамниці, де можна було купити кіло цукру, не подававши ребер у черзі разом із звичайними робітниками:

Не дуже грішить і вільний світ відповідною пошаною та належною оцінкою вчительської професії. Досить ближче познайомитися з умовами, в яких живуть учителі, та порівняти їх з життєвим стандартом інженерів, техніків, а особливо лікарів і адвокатів хоч би в такій країні, як Бразилія, щоб переконатися, що вчитель і справді — жертва несправедливости.

На жаль, недоцінюємо тяжкої, комплікованої вчительської професії і ми — українська еміграція.

На порядку денному наших розмов і писань по всьому сві-

ті — доля нашої молоді, дітей, яким загрожує повна асиміляція найперше через незнання рідної мови. Рекляємо брак або недостатню діяльність наших шкіл українознавства, парафіяльних при церквах, незадовільну зацікавленість батьків цією важливою справою. Нагадусмо і вчителям про їх патріотичний обов'язок. І, треба сказати, вчителі назагал належно відгукуються на ті заклики.

Але нерідко вчитель потрапляє в неприємну ситуацію. Пару років тому мені прийшлося бути свідком конфлікту між організаторами однієї школи українознавства, тобто батьками, і педагогом, який свого часу закінчив два факультети педагогічного інституту, лише тому, що той учитель уважав за нормальне явище те, що організатори школи — за абсурд: встановлення грошової винагороди вчителям школи. В результаті вчителеві причеплено ярлик „несвідомого й непатріотичного” емігранта. На жаль, такий спосіб підходу до справи навчання й виховання наших дітей характеристичний для багатьох батьків і шкіл.

З цієї нагоди мені пригадується, мабуть, унікальний випадок з одним українським лікарем у Бразилії. Д-р Павло Мірошниченко довгий час приймав хворих парафіян церкви св. Володимира в Сан Павльо у церковній домівці кожної неділі після Служби Божої, не беручи за те ані centa. Чим пояснити таке поступовання доброго лікаря: його заможністю? людяністю? бажанням реклями? чи,

може, патріотичністю?

Найскоріше, мабуть, тим, що він бачив навкруги себе безплатну працю інших людей з іншими професіями, віддаючи себе громадській діяльності. Що ж бачимо ми навкруги себе в країні нашого добробуту й заможности?

Щоб улаштувати на більш-менш можливого мистецькому рівні концерт з нагоди якогось національного свята, ми запрошуємо музику, співачку, танцюриста (нерідко досить таки пересічної якості), пропонуючи бодай 15-20-долярову винагороду за один виступ на сцені, розуміючи, що вони — люди мистецтва.

Натомість, запрошуючи вчителя для безплатного навчання наших дітей не тільки того, чого звичайно вчать у школі: граматики, історії, географії, літератури, а й того, чого мусіли б ми, батьки, навчити своїх дітей ще вдома — рідної мови, вважаємо його працю лише за „національний обов'язок”, вияв „патріотизму”, так, ніби наші діти із знанням рідної мови потрібні лише вчителям, а зовсім не батькам.

Чому ж підходимо до цих двох явищ з двома відмінними мірилами?

Лише тому, що недоцінюємо шляхетної професії вчителя — цієї жертви несправедливості.

Про „білих круків”, яких ще нема

Про те, що двічі по два а чотири або чому олія, змішана з водою, випливає на поверхню, куди впадає Міссіссіпі і т. п. — наші діти навчаться в американських школах. Навчаться вони й рідної мови (якщо того захочуть батьки), історії й географії України в Школах Українознавства та в парафіяльних, а подекуди і вдома. Але хто навчить наших дітей іншої речі, на перший погляд досить „дрібничкової”, на якій оце маю намір зупинитися?

Живучи кілька літ в Америці, я змушений користуватися щодня автобусами й трамваями міста, що має понад 6 мільйонів населення, і ніразу (ні одного разу!) не випало мені бути свідком того, щоб підросток шкільного віку запросив сісти на свос місце старшу від себе людину, що змушена стояти в переповненому автобусі. Не бачив я цього ані в околицях багатших дітей, ані в бідніших. Не роблять цього ані діти білої раси, ані чорної чи будь-якої іншої. Ні хлопці, ні дівчата. Ані по відношенню до старших мужчин, ані до бабунь, ані вагітних жінок. Особливо „цікаво” виглядає картина під вечір, коли стомлені фабричною працею робітники зі своїми порожніми харчовими „баксами” та галаслива маса школярів з кіпами книжок повертаються додому.

Правда, не відступають сво-

їх місць не тільки діти старшим, а й чоловіки жінкам — такий вже, кажуть, дух сучасної механізованої доби і не про навчання й виховання дорослих людей мова в цій статті. Ідеться про те, чи вищенаведеною поведінкою наша молодь наслідус Шевченкове „чужому научайтесь“, чи мусіла б в даному випадкові наслідувати того ж Шевченка: „й свого не цурайтесь“? Тому, що хочеться бути прихильником такої цілбо останнього, торкаємось питання: хто ж навчить наших дітей тієї чемности?

— Батьки, лише батьки! — скаже запобігливий читач, що, мабуть, не має дітей. Ті ж, що мають, не кривлячи душею, осміляться висловити сумнів. Яким би великим авторитетом не користувалися батьки у своїх дітей, лише вони самі не досягнуть бажаних наслідків. Навпаки, у дітей в таких випадках можуть зродитися почуття меншевартости. Дитина, чи юнак, що на пораду батьків відступить своє місце в автобусі старшій людині, почуватиметься смішним „білим круком“ перед своїми однолітками — колегами і може бути навіть об'єктом злих насмішок збоку школярів, які нікому місць не уступають, що в результаті й веде до вироблення в того юнака почуття меншевартости. Тяжко виховати дитину в душі, противному загально прийнятому. Який же вихід?

У тісній співпраці батьків і

школи.

Хай вчать ґрунтовно чемности своїх дітей таки батьки. Але, щоб юнак чи юначка з книгами під пахою відступили своє місце в автобусі старшій людині, потрібна підтримка, „авторизація“ чи „авторитизація“ того батьківського вчення вдома вчителем у школі в присутності не одного братика чи сестрички, як це буває в сім'ї, а цілої групи однолітків. Тоді дитина не боїтиметься стати посміховищем в очах своїх однолітків і якщо й бачитиме довший час себе „білим круком“ в автобусі, то від того зродиться інше від меншевартости почуття — почуття задоволення зі свого власного вчинку, гордості і може навіть більшевартости від своїх колег. Бо така дитина поступила якраз так не тільки тому, що „так казали тато й мама“, а й тому, що „так казав і наш учитель у школі“.

А як до того ще й додасть: „в українській школі“, або навіть матиме на грудях відзнаку нашивку своєї „школи зі словами: „юкрейнісн скул“ — не думаю, щоб американці були аж такими очерствілими до понять чемности й джентлменства, щоб не заіпримітили похвальної поведінки нашого „білого крука“ і відповідно не зареагували, тим самим сприяючи множенню числа не тільки навчених, а й вихованих „білих круків“, яких, на жаль, ще нема.

БАТЬКИ І ДІТИ

Перед двором мого 70-літнього сусіда виблискують найновіші моделі авт, з вікон хати чути веселий гомін, у дворі його дружина бавиться з якимись дітьми. Це, як майже кожної неділі і свята, приїхали до моїх стареньких сусідів четверо синів, що їх старіки виростили, виховали і вивчили на лікарів, інженерів та адвокатів. Вони всі разом гарно, по-родинному проводять вільний від праці день.

А в понеділок уранці мій сусід, стогнучи і кашляючи, заводить свого мало не ровесника „форда” і спішить, як і ми всі, на фабрику, до праці.

Якось я його запитав:

— Невже, маючи таких синів, ви ще й досі мусите працювати?

— О, так! — відповів американець. — Ви ж самі знаєте, які видатки має людина навіть з такою невеличкою хатиною, як моя: податки, електрика, газ... Тієї сотки доларів, що їх я можу мати з пенсії, рішуче замало...

З його відповіді я побачив, що він не зрозумів суті мого питання, бо навіть не згадав про синів. Коли ж я йому знову підкреслив оте „маючи таких синів”, він здивовано подивився на мене. При чому тут, мовляв, сини? Вони теж мають свої видатки, родини... Та й узагалі він, сусід, має досить сил сам себе забезпечити і, як довго зможе, й критики не хоче від своїх дітей.

А діти?

Думаю, що й вони зробили б великі очі, почувши це моє питання. І нема в цьому нічого ані дивного, ані нового. Соціяльний устрій країни, в якій вони з діда-прадіда живуть, побудований так, що ніякий старий батько з голоду не помре, якщо навіть сини й зовсім від нього відмовляться. Ціла низка соціально-забезпечувальних законів гарантують відповідний добробут старим і немічним. До того ж час і спосіб життя виробили інші погляди в різних народів на подібні речі. Тому й зрозуміло, чому на обличчі мого 70-літнього сусіда, батька чотирьох дітей — лікарів, інженерів і адвокатів — я побачив справжній вираз почуття великого самозадоволення з того факту, що він — людина незалежна, в тому числі найменше залежна від своїх власних дітей.

Інша справа з українськими давніми поглядами щодо взаємовідносин батьків і дітей, коли перші осягають відповідного віку, а другі — стану й добробуту. Крім того, грає велику ролу в цих поглядах не лише матеріальна сторона, а й принципова. Бувало, що наш батько, користуючись повним утриманням і доглядом збоку сина, не відчував себе через те викиненим за борт життя. Навпаки, він мав почуття гордості бути на утриманні сина. І не тільки, може, батько, як син у таких випадках сприймав все це як само собою зрозумі-

ле явище, бо й він був гордий можливістю опікуватися своїм батьком. Так було.

Що ж змушує сьогодні понад 60-літнього письменника, професора чи колишнього адвоката або навіть і звичайного робітника „клінувати” в якомусь шпиталі або виносити „гарбедж” на фабриці в той час, коли його син уже відкрив двері власної лікарської консулторії або отримав посаду в стейтовому чи й федеральному уряді? Чи тільки бажання заробити на при-

манливу платню пенсіонера в 65 років?

Після уважного розгляду подібних випадків, ми сміємо ствердити, що ні. Не тільки це. Батько „клінує” здебільша тому, що не має іншого виходу. Бо ж син, український син, уже настільки „змодернізувався”, що сприймає його „клінування” як samozрозумілий стан і зовсім не має наміру цього змінювати.

А батько? Батькові, віримо, трохи й соромно за свого сина, і незручно перед людьми.

Про здібність говорити

Якщо під словом „говорити” розуміємо „оповідати”, то мусимо признати, що наші діти й молодь таки не вміють говорити. Не маємо тут на увазі спеціально рідну, українську мову, — наші діти не хочуть — бо не вміють! — говорити жадною мовою, в тому числі й англійською, якою багато з них воліє порозуміватися між собою. І це, як можуть підтвердити спостережливі батьки, не окремі випадки, а загальне явище.

Колись більше, ніж тепер, звертали на це увагу як батьки, так і школа. Мало не в кожній сім’ї батько звертався увечері до дитини: „Ну, де ти бував сьогодні? Що бачив? Розкажуй!” І хоч батько й сам добре знав, де бував його синчик і що він там міг бачити й чути, все ж він слухав, і син мусів сповідати свої пробле-

ми, клопоти, враження минулого дня. Це виробляло в дитини і смілку і здібність висловлювати свої думки власними словами.

Тепер батькам нема часу на такі „дзвінички”. Не багато допомагає в цьому і школа.

Розповіді учня на вільну тему перетая власними словами прочитаної книжки (хай би версія і тих злочасних казків!) подій, хай навіть і бачених в тій злочасній телевізії, — все не мусило б бути сьогодні обов’язковим в програмі шкільного навчання й виховання. Та, на жаль, не там воно є.

Тепер навіть лекції в початкових та середніх школах подібні до лекцій у високих школах, де професор говорить (подає матеріял), а учні слухають (сприймають подане), без зобов’язку відтворити те

слухане своїми слезами. На-віть іспити здебільшого дове-дені до подивугідного сково-чення й автоматизації: учень відповідає коротким „так” а-бо „ні” або й просто ставлять хрестик чи рисочку на друко-заному формулярі в контро-льними питаннями.

Тому й не дивно, що, скла-даючи програму мистецької частини якогось національно-го-свята, ми легко знаходимо дитину, яка б нам затанцюва-ла, заграла чи заспівала. Ще так-сяк зі слабенькою, моно-тонною деклямацією. Але для мистецького слова - декляма-ції, для рецитації, для відтво-рення події чи змісту з урив-ку якогось прозового твору а-бо просто для висловлення власних думок на якусь, ча-сом близьку для того під-ростка, тему — навіть серед старшої молоді тяжко знайти охочого.

Найбільша в цьому вина, безперечно, телевізії — цього найрозумнішого винаходу на-ших часів, який перетворився з найдурніший спосіб „вихо-вання” дітей 20-го століття. Це вона, телевізії, про яку

вже списали багато паперу не тільки ми, українці, а й най-кращі вчені - психологи та фі-лософи всього світу, робить наших дітей мовчазними ка-ліками.

Але є ще один цікавий та гарний винахід, який ми все ще можемо використовувати для лікування наших дітей від хвороби, що її завдає теле-візія.

— Як ви досягли того, що ваші 4 - 6-літні діти так гар-но деклямують і оповідають, коли навіть ще й читати як слід не вміють? — звернувся я до одного батька, діти яко-го, як видно, люблять ми-стецтво живого слова.

— Дуже просто, — була відповідь. — Я постійно зачи-тую на тейпекорді вірші або словідання, а діти, включаю-ши стрічку, так довго нео-бавляться, поки не вивчать усе те напам'ять з відповід-ною інтонацією і експресією.

Не вирішальний і не універ-сальний це спосіб, але він ба-гато може допомогти у вироб-ленні звички і здібності го-ворити, оповідати.

Чому інкогніто?

Ми справедливо нарікаємо на совєтські інформаційні да-ні в пресі, бо вони й справді нікого і ні про що не інформують. Бо ж що дає читачам по-відомлення про те, що в яко-мусь колгоспі зібрано куку-рудзи вдвоє більше, ніж ми-нулого року, якщо ніхто не знає, скільки зібрано в мину-лому? Або що означає цифра

250% у відношенні до 1914 ро-ку, як це там прийнято вжи-вати? Ніякої інформації не бачимо і в твердженні, що цього року, мовляв, досягнуто чогось там більше, ніж перед другою світовою війною. Така „порівняльна” статистика — ніяка статистика, ніяка ін-формація, якщо замовчується кількість того, до чого все те

порівнюється.

Ми розуміємо, чому саме так, а не інакше, робиться в Совєтському Союзі. Але чому цю подібно часто трапляється тут, серед нас, українців у вільному світі, — годі зрозуміти.

Ось українська газета чи журнал веде акцію за збільшення числа своїх читачів-передплатників. Їх сторінки переповнені закликами: подвоїмо чи й потроїмо число передплатників! Але та сама газета чи журнал і словом не обмовляються, скільки ж тих передплатників вони мають, яку саме цифру треба подвоїти чи потроїти: сто, двісті, тисячу, десять тисяч?

Число передплатників і наклад газети чи журналу завжди невідомі для читача. І це в той час, коли про число підписателів або постійних неплатників пишеться відкрито. То чому мусіло б бути „незручним" писати й про кількість передплатників, навіть коли б та кількість була замала? Адже ж не вбачасмо нічого „незручного" в позначенні накладу книжок тоді, коли деякі з них мають просто такі епохальне значення, а виходять мізерним тиражем в одну-дві тисячі примірників на мільйонову українську еміграцію.

Те саме і в наших інформаціях про культурно-громадське життя.

Читаємо прекрасний опис прекрасної імпрези. У списку учасників бачимо відомі імена. Допис займає чверть, а то й півсторінки часопису. Але тільки з третьої руки до-

відуємося, що на тій цікавій і на високому рівні влаштованій імпрезі, що відбулася в центрі кільканадцятитисячної української громади, було... 30 присутніх. Буває й навпаки: і опис імпрези слабенький, і місце, приділене для нього, невелике, але з десятих рук отримуємо інформації, що присутніх на імпрезі було кільканадцять соток.

Невже наш національний ворог посилюється, а наша національна політика втрачає на тому, коли ми будемо відповідно інформувати читачів без жадних інкогніто в числах і даних? Здається нам, що, навпаки, самозаколюванням і промовчуванням відповідних статистичних даних ми собі самі шкодимо.

Не кажемо тут про інформаційні дані, які справді належать до замовчування із зрозумілих політичних чи бізнесових причин. Але й без них можна навести безконечний список зовсім непотрібних інкогніто в наших інформаційних вістках із нашого культурно-громадського, містечкового чи й навіть політичного життя.

Ми не радо читаємо в американській пресі дані про кількість підводних атомових човнів, про місце виготовлення міжпланетних ракет, про точну кількість вояків у Берліні чи будь-де. Зате з повним зацікавленням бачимо, як кожна американська імпреза, будь-яке видання, перша-ліпша акція висвітлюється повністю з усіма плюсами й мінусами, числами й відсотками, і тому, може, Америка росте!

ОПЛЕСКИ

Оплески — найпоширеніша з сучасному світі форма публічного реагування на театральні, концертні та інші публічні виступи виконавців. Навіть на виключно політичного змісту імпрезах оплескуються не тільки виголошені постулати та ідеї, а й те, як і хто їх виголошує, не кажучи вже про виступи чисто мистецького характеру. При цих останніх за добре виконані речі виконавців нагороджується „ясними й довготривалими” оплесками, а в окремих випадках ще й китицею квітів. Погано виконані речі публіка, якщо й оплескує, то дуже кволо, лише з обов'язку „чемности”, або й зовсім не реагує.

Оплесків уживаємо і ми, українці, на наших імпрезах, концертах і мистецьких пописах. Тільки й тут, як і в багатьох інших речах, ми не завжди керуємося необхідним в таких випадках почуттям міри. І це часто йде і нашим виконавцям і нам самим, як спільноті, на шкоду.

Ми оплескуємо здебільшого всіх і все: спів голосом різної кози, мугикання під ніс чогось, що має бути деклямацією, грім із розстроєного піяна, навіть кінець довгої, зле побудованої та жахливою мовою виголошеної доповіді. І не дивно після цього, що всі ті виконавці, замість працювати над собою, вчитися й рости, чистосердечно переконані щодо свого високого талану та не абиякого успіху перед публікою. А ми? Критично згадуючи імпрезу та

висловлюючи своє незадоволення після імпрези, забуваємо, що в часі імпрези ми ж самі так рясно оплескували якраз те і тих, що і кого тепер критикуємо. А все через те, що не вважаємо оплески тим, чим вони мусять бути — формою виявлення не тільки нашої „чемности”, а й серйозної оцінки, справедливою нагородою виконавцям і стимулом для їхнього росту і розвитку.

Не говоримо тут про наше реагування „чемними” оплесками на виступи наших дітей, що є зрозумілим і оправданим явищем. Не маємо на меті також ставити великих вимог до виконавців і учасників імпрез, влаштуваних в умовах браку відповідних людей в околицях певної громади.

Але годі збагнути наше легковажне відношення до оцінки шляхом оплесків імпрез у таких містах, як Нью Йорк, Шикаго, Дітройт, Лос Анджелес та ін., де кількість нашої еміграції, наявність мистецьких сил та довгий час нашого побуту дозволяють нам і зобов'язують нас намагатися покласти край плеканню примітивізму на гарних сценах наших чисельних народних домівок. До того ж в кожному співі, в музиці чи танкові будь-якого народу, навіть у доповіді, виголошеній незрозумілою чужинцеві мовою, є якась частка того зрозумілого, що сприймається кожною культурною людиною будь-якої національності і відповідно нею оцінюється. То чому ж годі ми так часто наївно думаємо, що наш гість-амери-

канець мусить бути аж такою недотепою, щоб не міг помітити хуторянщини чи провінційности того концерту, на який ми його запросили, „пропихаючи українську справу серед чужинців” в центрі кількатисячної маси української еміґрації? Було б півбіди, коли б гість помітив, що це просто випадково невдала імпреза, з якої, зрештою, і українські господарі невдоволені. Адже таке може скрізь трапитися. Але біда в тому, що він бачить навкруги себе кількасот людей, що захоплюють плещуть, де щонайменше, будучи чемними, і пальцем не варто поворухнути. Мало того, гроші за куплену перед кон-

цертом китицю квітів також не мусять пропасти, і квіти, незалежно від рівня мистецьких виконань, обов'язково, вручаються...

Оплески — велика зброя, користуватися якою слід обережно й розважно. І якщо ми справді хочемо всебічно рости, мусимо оплескувати не тільки з уваги на те, що доповідач говорив про Україну, що співачка виконала уривок із української опери, а танок був виконаний в гарному національному строї, а й з уваги на те, як була побудована й виголошена доповідь, на якому рівні співано річ і чи то був справді танок, а не лише показ національного вбрання.

Проблема одиниць

Напередодні мистецької імпрези ми вели розмову в колі кількох осіб. Розмови не докінчили, бо треба було поспішати.

— Там, в Народному Домі, доведемо нашу розмову до кінця, — кинув я своїм співбесідникам.

— Мабуть, ні! — відповів мені один з присутніх, — бо я не йду на імпрезу.

— Як то? — здивувався я, маючи на увазі важливість якраз тієї імпрези.

Мій співбесідник якось зам'явся, але, бачачи мій настирливий погляд, не скрив причини:

— Як же я можу, — сказав він, — платити півтора доля-

ра за вхід, коли за цілий місяць я отримую...

Почувши, скільки він отримує грошей за місяць, тільки тоді я зрозумів те, про що ніколи не думав. А тим часом це — проблема, варта нашої уваги.

Правда, небагато, навіть дуже й дуже мало таких людей є у цій країні. Але вони є. І тим більше вони рельєфні, чим менше бачимо їх на фоні загального добробуту. Кожна велика чи мала громада має бодай кілька людей, що чи то з огляду на свій вік, який не дозволяє вже заробляти, чи з інших причин, справді не можуть платити за вступ на імпрези. Що ж робимо ми в таких випадках?

Найчастіше — нічого! Ми просто не думасмо про це. Наш загальний, більший чи менший добробут затемнює нам очі на ці, хай навіть дуже й дуже рідкі, випадки. І що найболучіше це те, що з-поміж отих, нами забутих, є особи, які колись проливали за нас і нашу країну кров — наші живі учасники визвольних змагань. Від цього створюється таке парадоксальне явище: у залі виголошують доповіді про визвольні змагання, співають пісні і гимни, а ті, про кого співається в тих піснях і гимнах, які зі словами тих пісень ішли в бій, не можуть бути на імпрезі, бо для того треба заплатити доллар чи півтора вступного.

Та й не тільки імпрези чисто політичного чи національно-патріотичного характеру маємо на увазі. Мусимо вирішити цю проблему одиниць у кожній громаді щодо кожної імпрези чи концерту або й на-

віть звичайної забави, на яку певна частина приходить не лише забавитися, а й зустрітися із земляками, щоб обмінятися з ними думками та плянами майбутньої діяльності громади.

Якось я нагадав одній молодечій організації про це і був дуже задоволений думкою управи тієї організації: завести постійний порядок висилання для кількох осіб спеціальних запрошень на будь-яку імпрезу з правом безплатного вступу.

А кілька тижнів пізніше було мені мило довідатися, що управа цієї організації телефонічно запросила одного колишнього старшину українського війська на свою імпрезу, заявляючи, що його присутність буде честю для організації. А ще пізніше приємно було бачити цього ж старшину вже похилого віку, як він приглядався веселощам молоді на їхньому балі - маскараді.

Якої заспівати?

Якось трапилася мені нагода побувати на одному чайному прийнятті в колі невеликого товариства. Після промов і поздоровлень серед присутніх запанувала така мила атмосфера, що багатьом захотілось заспівати якоїсь гуртової пісні. Але — якої? Так уже якось трапляється при таких нагодах, що нічого зі співу не виходить: одна пісня не пасує до okazji, іншої не всі знають, ще інша затяжка і т. д.

— Старіються люди, тому й не зуміли, — думав я сам про себе, повертаючись додому. — От якби це була молодь...

Але я глибоко помилився.

Уважно придивившись і прислухавшись до нашої молоді на еміграції, увійшовши в тісний контакт з нею, побачимо, що наші хлопці й дівчата співають ще менше українських пісень або й зовсім їх не співають. Не лунає українська пісня серед нашої мо-

лоді ані на пікніку, ані на „бічі”, ані деінде.

В чому ж справа? Не любить молодь українських пісень? Цурається того, що ми називасмо українством?

Ні! Молодь не співає, бо не має пісень.

Часто ми нарікаємо на молодь, багато від неї вимагаємо, але нічого їй не даємо. Не дали ми їй і жадної нової української пісні.

Ми чомусь переконані, що наша молодь мусить співати тих пісень, що співали ми за нашої молодости, що співали наші батьки й дідуся, і лише на них хочемо виховувати нове покоління. Ніхто не заперечує цінности історичних українських пісень та їх значення для виховання нашої молоді. Не одна із старих пісень переживе ще багато поколінь, не згубивши своєї актуальности. Їх наша молодь мусить знати і співати.

Але ж молодь — це передусім сучасність. Молодь — це кров, темперамент, життя, весна, кохання і — пісня. Сучасна пісня.

Помиляємось, коли думаємо, що досить кантат і гимнів, щоб утримати молодь при українстві. Це добре врахував окупант на нашій Батьківщині. Там цілий штат „народних” поетів і композиторів продукував і продукує не лише пісні про комунізм, колгоспи та перевиконання плянів. Вони пускають в молодечий світ і ліричні пісні, і ро-

манси, і все те, що знаходить стежку до серця молодого хлопця й до душі молодої дівчини. Пишуть не лише про червону п'ятикутню зірку на Кремлі, а й про зірки, що мерехтять на небі. Досить згадати хоч би й оті „Подмосковніс вчєра”, що ними заповнені тепер майже всі радіопрोगрами навіть американських станцій.

Ясна річ, все це продукується на „общепонятном”. І наша молодь в Україні, за браком українських „Київських вечорів” або чогось подібного, мало-помалу отруюється чужим. Але там нема ради — така доля наших поетів і композиторів на поневоленій Батьківщині.

Чому ж не творимо ми тут і не популяризуємо українських пісень для молоді? Адже маємо і поетів і композиторів! Здається, тому, що сподіваємся утримати нашу молодь при українстві і втягнути її до нашого громадського життя шляхом виключно нудних промов та стандартних поучувань про патріотизм. Забуваємо, що одна гарна українська пісня, пристосована до сучасности, варта більше, як всі промови та нарікання. Тому то наша молодь, спрагла українських мелодій сучасности, не знаходячи їх, починає при кожній нагоді насвистувати, наспівувати, а то й вистукувати пальцями по коробці з під сірників всякі мелодії американських „сучасників”. Бо молодість є молодість. Вона не терпить порожнечі.

„ЗМОВА” БАТЬКІВ

Кожному з нас, на згадку про своє дитинство в Україні, постає в пам'яті ось така або подібна подія:

Сідаючи вечеряти, батько кличе до себе сина і врочисто проказує:

— А ти, сину, замість вечеряти, ставай у куток та добре подумай, чому це я тебе до столу не кличу.

А потім до матері, пояснюючи:

— Нечемно він повів себе сьогодні: пройшов повз старого Юхима і навіть „добридень” не сказав...

А другого дня та сама історія: в куток і подумай, бо... старій Парасці не вклонився. Бувало, що й третього дня щось подібне траплялося. І не так той „куток” мучив сина, як мучило питання: звідки про все так докладно знає батько? Адже його навіть удома не було, коли він „забував” сказати „добридень”, чи вклонитися, чи шапку зняти перед старшим.

Пізніше виявилось, що про всі „гріхи” сина перед чужими людьми старшого віку батько довідувався від самих же отих людей — Юхима, Параски, родичів, сусідів і навіть зовсім таки чужих людей. Серед поважних людей в Україні, особливо серед старших віком батьків, існувала ніби якась змова: про нечемність у поведінці дітей і підростків обов'язково повідомлялося їх батьків, а нерідко навіть, на власну руку, „на галлячому” виправлялося хиби. Ніколи не забуду, як одного разу

мій батько зупинив коней біля чужої скирти соломи, встав із воза і зненацька потягнув лівічі довгим батіжком по спинах зовсім чужих йому хлопців-підлітків, що скручували цигарки. А ввечері батьки тих „молодців” не тільки довідалися про ту подію від самого мого батька, не тільки подякували йому за батіжок, а ще й самі повторили ту саму процедуру вдома, коли курці з-під соломи прийшли вечеряти...

Зайве навіть згадувати, що трапилося б в Америці, коли б відбулася тут описана вище подія. Інші країни, інші народи — інші й поняття про обов'язки батьків та їх права щодо виховання дітей. Тому жадної „змови” батьків тут не існує. Та й ми не пропагуємо цими рядками політики „кутка” чи „батіжка”. Але староукраїнської традиційної „змови” батьків ми таки потребуємо. Клясичне „чужі діти — не мій бизнес”, при всій нашій симпатії до країни і народу, де і між яким живемо, не виправдав і ніколи не виправдає себе. Брак неписаного закону — тихої „змови” батьків — змушує нас сидіти мов на голках, в автобусах і трамваях, це бешкетують „чужі” діти, зціплює нам зуби від злості і образи, коли бачимо, як курять „чужі” малолітки, як живають нецензурних висловів, як не притримують відчинених дверей старшій особі, що заходить до крамниці після молодика шкільного віку, як не спішать і не думають підняти згублену якоюсь жін-

кою річ на хіднику, як не квапляться з допомогою сліпому, що переходить через вулицю і т. п.

Не краще у цьому відношенні виглядає справа і з нашими дітьми - підлітками. Ми ніколи не введемо „змови” батьків серед чужинців, але можемо й мусимо її відновити серед нас самих — українських

батьків. Особливо в містах скупчення нашої еміграції, де цілі дільниці густо заселені нашими людьми.

Введення або відновлення староукраїнського звичаю — „змови” батьків — це, очевидно, краплина в морі. Але та краплина, що „ камінь проби-vas” і що може піти на наш, український млин.

Куток інтимних проблем

Як ми не нарікаємо на поганий виховний характер американської преси з докладними описами різних злочинних подій, судових процесів та „геройських” вчинків різних „молодців” шкільного віку, даючи цим самим можливість молоді наслідувати тих, кого преса засуджує, все ж існує майже в кожній газеті куточок, який виховує. І то не тільки молодь і підростків, а й дещо старших людей. Постійно слідкуючи протягом майже 3-ох років за одним таким куточком однієї каліфорнійської газети, доходимо до висновку, що той куточок велими потрібний. І цікавий.

По всьому видно, що авторка - редакторка того відділу переписки з читачами виключно на теми кохання та взаємовідношень між молодими хлопцями й дівчатами, як також на теми подружнього життя - буття, дуже уважно ставиться до тих проблем. І розумно. При всій нашій суворості у підході до подібних справ тяжко закинути автор-

ці - редакторці щось зле у справі виховання й порадрозрад у переписці з її читачами.

Існують і в наших газетах ніби подібні відділи, але насправді вони призначені лише для жінок та торкаються проблем хатньо - домашнього життя з домішкою гумору для розваги читачів. Питання першого кохання молодят, зрада і реакція на неї збоку вірної сторони, ділові глибокопродумані поради при „троблях” інтимного порядку і взагалі життєвих проблем, таких логічних і нормальних у віці 16, 20 та навіть 30 і більше років — всього цього ми унікаємо в нашій пресі, вважаючи це завданням виключно батьків - матерів, родичів і сусідів. А тим часом і сусіди, і родичі не завжди стоять на тому інтелектуальному і моральному рівні, щоб прийти з допомогою потребуючому чи потребууючій. А той, хто має доньку „на порі” або сина „під вусом”, знає, як часто буває в житті необхідне слово

до їх дітей з якогось авторитетного джерела, може не менш авторитетного, як слово самого батька чи матері. Як часто донька або син потрапляють в своєму інтимному житті в таке положення, що соромляться шукати поради у матері або бояться сказати батькові.

Той куточок в газеті приходить з допомогою, вміщуючи опис проблеми молодої особи, підписаної псевдом, і практичну, базовану на етиці, моралі і релігійності відповідь редакторки відділу, яка вміє сказати слово молодій людині її мовою, мовою і матері, і сестри, і вчительки, і щирої приятельки молодої людини. І та відповідь читається масою інших молодих людей, які, може, точно такої проблеми не мають і не мали, але можуть мати. Від того той відділ — свого роду загально виховна лектура не тільки цікава, а й повчальна. І не тільки для зовсім молодих лю-

дей, а й для одружених по кілька чи кільканадцять літ.

Живучи в оточенні цього світу, ми не можемо і не мусимо відсепаруватися від загального процесу в будь-якій ділянці нашого життя, зариваючи наші голови в пісок. У ситуації, створеній навколо нас, ми мусимо знаходити відповідні ходи - виходи на користь нас самих і наших дітей. Тому подібні описаним вище відділи в нашій пресі могли б бути лише корисними для української молоді, яка б шукала своєї, української газети для читання того відділу. Бо добре це чи зле, хочемо ми цього чи ні, — наша молодь читає залюбки американські газети, у яких ті відділи існують. Така вже природа молодих: кохання і любов та проблеми, що від того виникають, не менше їх цікавлять від політики, економіки та питань національного виховання на чужині.

Конкурс жіночої краси

Для молоді цікаві не тільки події в Берліні чи Ляосі, не тільки політ українця в космос чи перехід українського вченого на захід, а й висліди конкурсу жіночої краси, що оце недавно відбувся в знаменитій на весь світ околиці Лос Анджелесу — в Лонг Бічі. Тим більше, що цього року на світову „міс" обрано дівчину з Австралії, яка має виразно українське ім'я і прізвище. З цього приводу темою розмов не тільки молодих хлопців і дів-

чат, а й наших батьків-матерів став конкурс жіночої краси в Лонг Бічі та евентуальна перемога в ньому гарної українки. Міс Таня, що здобула перше місце, виявилася не україною, а росіяною принаймні так сама про себе говорила в телевізії.

Краса жіночого тіла та пропорціональність його форм завжди були об'єктом зацікавлення та захоплення поетів, письменників, малярів, скульпторів, музик і всіх людей. В тому числі і україн-

ців. Нема нічого дивного ані злого в тому, що і конкурсу в Лонг Бічі не проходить поза увагою української молоді і їх батьків-матерів. Та все ж варто дещо сказати нашій молоді з цього приводу, варто і нам самим призадуматись і вирішити, чи участь української дівчини в такому конкурсі робить справді честь найперше їй самій, а потім і всім нам у наших власних очах. Про те, що це робить певний вплив на чужинне докільля — нема сумніву. Але чи оплачується робити той вплив на чужинця, приносячи в жертву своє, українське, поняття про красу жіночого тіла та про спосіб його публічного реклямування в такому порядку і в такій формі, як це прийнято на всіх отих конкурсах?

Якщо ми справді не хочемо духової деградації наших дітей і внуків, ми мусимо навчити їх, що все те, що вимірюється, зважується і оглядається урядниками конкурсу — це ще жодна краса, це тільки геометрія. Це поперше. По-друге, найпершою ознакою жіночої краси були й будуть не лише форми і пропорції тіла, а й її внутрішня, духовна особистість. Якщо ж ідеться про українку, то найпритаманнішою її прикметою була й буде скромність. А про яку тільк скромності можна говорити у тих дівчат, що погоджуються на різні публічні мірки-перемірки свого тіла на сантиметри-інчі чи грами-міліграми?!

До того ж кожна така дівчина знає, що навіть з титулом „Міс Світу” вона нею ніколи не є навіть в розумінні виключно геометричному, бо ж на світі є багато дівчат з досконалішою формою тіла, ніж вона. Різниця тільки в тому, що вони вважають за недоцільне, нескромне, а в нашому, українському понятті навіть за не зовсім моральне явище хвалитися публічно Богом даною формою свого тіла. Живучи на чужині, ми мусимо сприймати все позитивне, що навкруги нас, але ми, батьки і матері, мусили б почувати себе зовсім не такими вже щасливими, коли б наша донька чи внучка отримала навіть найперше місце на такому конкурсі.

Треба, щоб урядники конкурсу не ходили з мірками навкруги дівчат, *щоб* вони шукали не лише геометрії, а поєднання фізичної краси дівчини з духовою, розумовою. Перше місце зайняла б не лише гарна формою дівчина, а та, що ще й уміла шити, варити, знала дещо з географії світу, з історії, мала свої власні погляди на модерне життя-буття, свої обов'язки і права в суспільстві та багато дечого іншого, що разом взяте давало образ справжньої „міс” серед дівчат-кандидатів. . .

Бути батьком матір'ю такої „міс” — була б справді честь кожному з нас.

Де діти? Де батьки?

Всі наші газети питають сьогодні: Де наші діти? А тепер навіть спеціальний журнал виходить під такою самою навою. Нарікаємо і на молодь: Де наша молодь? Шукаємо, турбуємось, сумуємо, впадаємо в розпач...

Майже при кожній церкві чи більшій громаді маємо українські суботні чи недільні школи. Робимо все можливе, щоб затримати дітей і молодь для української справи, для України. А тим часом настоятель однієї парафії, члени якої здебільшого живі свідки і жертви комуністичного терору в Україні, з амвону церкви подас таку новину: після опитування учнів парафіяльної школи виявилось, що з 25 дітей і підлітків не знайшлося ні одного, який би знав „Отче наш”...

Почувши найгіркішу з усіх попередніх цю новину, я поділився нею з однією українкою, що вчителювала колись на рідних землях.

— Інакше й бути не могло, — сказала вона. — Я запро-

псувала кільком батькам таку річ: буду двічі на тиждень приходити до вас додому і учити ваших дітей української мови, літератури, географії, історії... І що ви думаєте? Відмовили!

— Ось до чого доводить скупість на того клятого доляра! — вунісон сказав я. Але ці мої слова виявилися недоречними.

— Ні, не доляр! — відповіла вчителька. — За гроші я б і не пропонувала своїх послуг, навіть хоч би мене й просили. Я тільки з любови до своєї колишньої професії. Люблю дітей вчити. Безплатно...

Виходить, не батьки, а сама вчителька проявила ініціативу. Не діти до неї, а вона до дітей зголошувалась приходити. Не за гроші, а з любови до вчительської професії була готова марнувати час. І відмовили?

Ні, нема чого питати й дивуватись: **ДЕ НАШІ ДІТИ?** Нема чого нарікати на молодь. Вони там, куди їх пхнули самі батьки!

„Я — не голодний”

Таку відповідь я отримав недавно від одного добродія, якого запитав:

— А чому це вас не було вчора на обіді в Народному Домі?

— Я не голодний, прошу пана!

Спочатку я здивувався такій відповіді, але пізніше подумав: „І справді, чому він мав йти на обід, коли він... не голодний?!”

Громадські обіди при наших установах і народних домах, безперечно, корисні й необхідні. Так само — вечірні бенкети з якоїсь святочної нагоди. Але лише тоді, коли це робиться в міру, коли обід щось означає. На жаль, в цьому відношенні ми в Америці згубили почуття міри, і наші безконечні обіди нічого більшого, як споживання їжі, майже ніколи не означають. Прерізні свята чи вшановування окремих людей чомусь то поєднані влаштуванням з обідом. При чому обіди здебільшого виходять у нас нудними й нецікавими, особливо для молодшої генерації, на яку так нарікаємо за її збайдужіння до громадської праці. А нудні вони тому, що, замість бути приємним додатком до якоїсь імпрези, обіди стали центром уваги і головною ціллю організаторів імпрез. Ми кличемо людей не на імпрезу з обідом, а на обід з імпрезою. А тоді й дивуємось і осуджуємо за брак національної свідомості людину, яка не прийшла на наш клич, бо вона... не голодна.

Після імпрези з обідом, чи пак обіду з імпрезою, рідко коли почуєш обговорення самої імпрези. Натомість повно балачок про те, що саме смакувало на обіді і скільки грошей здобуто тим обідом на утримання якоїсь установи чи Народного Дому.

Безперечно, справа утримання наших надбань — пекуча справа, і ті обіди допомагають нам викручуватися з боргів. Але й саме матеріальне надбання нашої еміграції піде прахом, якщо день-у-день, рік-у-рік будемо все більше і більше губити почуття міри з наголошенням на обіді, забуваючи і приділяючи все менше й менше уваги змістові тих імпрез, додатками до яких бувають обіди. Думаючи про придбання грошей на утримання наших матеріальних цінностей, ми все ж зайво привчаємось до того, що за кожний нами внесений цент на громадську ціль мусимо обов'язково щось отримати. На найзвичайнісінькому обіді, без жадної нагоди влаштованому, ми готові проїсти й пропити п'ятку й десятку доларів, але дати ту п'ятку - десятку отак собі, без ніякого обіду, просто на народний дім чи на церкву — якось ніби й жалко, хоч і знаємо, що і в тому, і в другому випадку гроші йдуть на ту саму ціль. Але ми не даємо на ту ціль — ми купуємо голубці й горілку в ім'я тієї цілі. І це потрібно, але утримувати наші надбання лише цим шляхом — довга, тяжка справа, яка аж ніяк не свідчить ані про нашу свідомість, ані про нашу жертвенність.

З року на рік ми піднімаємо вступну ціну на наші обідні-імпрези з метою прискорити збірку грошей, і тим самим неможливіших відштовхуємо від громади (не кожен може заплатити \$10 за свою родину в Народному Домі), а заможнішим даємо нагоду безпідставно похвалитися своїм „патріотизмом”, бо ж, бачте,

він прийшов на обід з усією родиною. Чи не краще було б утримувати низькі вступні ціни на обіди й імпрези, щоб усі могли там побувати, а бодай раз на рік звернутися — без обідів — із збіркою на спільну ціль: хай і неможливі, і багатший дадуть те, що можуть згідно із своєю свідомістю і матеріальним станом!

„Псст! ...Ворог підслушує...”

Такими словами на плякаті із зображенням тіні шпигуна заборонялось прояв найменшої критики та вислову вільної думки в гітлерівській Німеччині в час тотальної війни. Щось подібне отому „псст” приходиться нам зустрічати і на сторінках українських газет у вільній Америці в час миру й добробуту. Досить когось із наших журналістів чи публіцистів умістити якусь критичну статтю на якийсь факт американської внутрішньої дійсності, як деякі солоні українські патріоти Америки вже допитуються: „Кому та стаття на користь?” і саркастично додають: „Та її й сама москоська „Правда” могла б передрукувати”...

Не важко собі уявити, до чого б докотилася Америка, коли б і американські журналісти трималися отієї немудрої засади: не писати нічого такого, що може бути передруковане Москвою. На щас-

тя, передові американські публіцисти й журналісти безпечно вказують на недоліки в американському суспільстві, і завдяки їм іде постійне поліпшення на багатьох відтинках американського життя.

Недавно один із державних мужів Америки жалівся на недостатнє зацікавлення американського загалу державними проблемами. Ми, українці, виявляємо свою зацікавленість, ми обговорюємо, дискутуємо, аналізуємо, коментуємо, критикуємо, може навіть і більше, ніж будь-яка інша національна спільнота в ЗДА. І це добре. Це — один із виявів нашої повновартності громадян цієї країни. Та на жаль, це все торкається майже виключно американської закордонної політики і дуже мало внутрішніх проблем. Наші бесіди із „справжніми” американцями (хоч самі десятками літ носимо в кишенях „си-

тизени”), наші статті в газетах на теми внутрішніх проблем Америки, наше поступовання в американському суспільстві все ще носить відпечаток почуття нашої меншовартості, яка наказує нам або мовчати, або думати так, як думає „справжній” американець, бо ж ми, мовляв, живемо на чужій землі, їмо чужий хліб, дихаємо чужим повітрям, отже нам якось не випадає критикувати Америки... А як хто й осмілиться це зробити, йому ми ж самі кажемо: „Пест! Москва може передрукувати!”...

Це зовсім природньо, що ми, втікачі із советського „раю”, кожну дрібничку в Америці порівнюємо із советською дійсністю і переконуємось, що тут — справді рай. Але таке навіть правдиве, порівняння не завжди на місці й не завжди корисне для самої Америки. Щоб Америка росла, її треба порівнювати не з комуністичним світом, а з її власними, американськими можливостями і необхідностями. Особливо це торкається соціально й медично забезпечувального та освітньо - виховавчого поля. Передрукує Москва чи ні — це її справа, але скандальне лікарське забезпечення, при якому з усіма іншурансами та

юніями робітник все ж боїться захворіти, бо витратить на лікування свої довголітні збереження; смішний порядок у школах, де малолітні діти самі собі обирають предмети навчання; здебільшого лише однотижнева платна відпустка після року виснажливої праці на фабриці, — все це та багато дещого іншого не може не бути предметом і нашої уваги, коли ми хочемо бути повновартісними громадянами країни, яку мусимо не тільки вихваляти, а й допомагати їй рости на всіх її відтинках. Наша участь в юній боротьбі за поліпшення життя й добробуту також бажана й потрібна. Хоч наша еміграція — здебільша робітники фабрик і підприємств, ми рідко натрапляємо на прояв активності наших людей в юніях. Мало займається цими питаннями і наша преса, яку читають американці та з голосом якої теж рахуються. Щождо Москви, то вона й так добре знає, що добре, а що зле в Америці. Знає Москва й те, що колуністичною системою вона ніколи не osiąгне отого казкового для неї: „Догнать і перегнать!”

Слово — не горобець

Недавно в одній цікавій статті однієї з українських газет про одну особу з нашого недавнього минулого сказано, що вона вгнула „з рук націоналістів”, а два тижні пізніше подано поправку: „з рук нацистів”.

Ясна річ, це звичайний друкарський недогляд — „чортик”. Але який він в даному випадку каверний і невимовно шкідливий і скільки несмаку викликав у читачів, які протягом двох тижнів таки вірили, отому першому твердженню!

Потреба давати поправки та спростування трапляється дуже часто і не тільки в пресі. Помилятися притаманно не тільки авторам та друкарям, а й публічним промовцям. Захоплений власним темпераментом, у поспіху, такий промовець скаже слово - помилку, слово - неправду, а воно, те слово — не горобець, його вже не впіймаш... Ясна річ, ми не маємо на увазі тих помилкових тверджень чи неправдивих даних, які сам промовець чи автор статті вважає за правдиві, бо в такому разі спростовує та виправляє їх хтось інший, не сам автор чи промовець. Але часто буває, що автор чи промовець щиро признає свою хибу, але помічає її лише після закінчення публічної імпрези або після того, як газета вже пішла в світ.

Що ж робиться в таких випадках? Найчастіше допуще-

ну перед тисячною масою людей хибу доповідач виправляє в колі десятка осіб, які звернули увагу на його промах. А випущеного „горобця” в газеті з кількатисячним накладом ловлять десь в куточку останньої сторінки, вміщуючи там через пару тижнів дрібнесеньким шрифтом спростування.

А треба сказати, помилки та хиби твердження бувають досить таки прікри: вони ображають окремих осіб або й цілі стани, народи та перекручують історію. Говоримо про поважні недогляди, навіть якщо вони сталися й унаслідок „звичайного” друкарського „чортика”, без злої волі автора чи доповідача. Бож майбутній історик (та й не тільки майбутній!), занотувавши із статті чи промови певну подію, факт чи твердження, не буде потім дошукуватися десь по дрібних куточках газет спростувань. А якщо й виявить неточність чи неправдивість занотованих ним з наших газет та промов фактів і тверджень, то хай має можливість виявити їх з тих самих джерел — від того самого промовця чи від тієї самої газети. Але — як?

Існує такий неписаний закон, що його часто дотримують судді, вирішуючи подібні справи: спростовувати та виправляти помилки на тому самому місці і в такий самий спосіб, як і де їх зроблено.

Доповідач, який допустився промаху, випустивши „каверзного горобця” в кількатисячну публіку, повинен при першій же нагоді в присут-

ності такої ж чисельної публіки того „горобця” ввіймати, спростовуючи й виправляючи своє попереднє твердження. Зовсім не завадить, що це буде інша імпреза, з іншою темою доповіді. Кілька слів перед початком нової доповіді, якими промовець виправить щось із попередньої, не тільки не створять неприємної атмо-

сфери, а, навпаки, підвищать його авторитет в очах присутніх.

Спростування чи виправлення поважної помилки на тому самому місці газети, де той недогляд був допущений, є доказом серйозності автора, його вимогливості до самого себе та поваги до читачів.

„О, бой, о, бродер!..”

Кажуть, що один закоханий молодий чоловік якось запитав священика, чи поцілунок — це гріх? На це мудрий духовник відповів:

— Сам поцілунок — ні, але він часто веде до гріха...

Отаке виходить у нас з постійним уживанням англійської мови нашими молодими хлопцями й дівчатами: вживати її — це жадний гріх, але вживання виключно цієї мови веде до гріха — до забування своєї рідної мови. Трму ми, батьки, й б'ємося, мов риба об лід, у хаті, в церкві, в народному домі, роблячи все можливе, щоб якомога рідше допускати нашу молодь до отого „гріховного поцілунку” — вживання англійської мови між собою.

Але буває, що ми резигнуємо, махнувши на все рукою, не витримуючи денаціоналізуючого наступу еміграційної дійсності, а самі себе заспокоюємо новознайденим переконанням, що, мовляв, любити Україну, а при потребі навіть умерти за її волю, можуть

наші діти і не володіючи українською мовою. Такі зрезигновані батьки належать до великих оптимістів, якщо не мрійників, бо ж у кожній своїй дитині хочуть убачати обов'язково майбутню людину не абиякого духа, великого формату, бо ж тільки люди великого формату можуть стати аж такими патріотами. Їх знала наша історія. Їх масмо й тепер. І якщо дитина такого батька — оптиміста чи мрійника і виросте якраз на таку особистість (дай, Боже!), якщо той батько вже не в силі запобігти „гріховному падінню” сина чи доньки, яким „легше” чи „практичніше”, чи просто „присмише” порозуміватися із своїми колегами — українцями англійською, а не українською мовою, — тоді варто бодай прислухатися до тієї „англійщини”, що вони її вживають.

Не кажемо тут про правильність вимови англійських слів — вона нашої молоді бездоганна. Занотуємо лише прикре явище, яке ніде нами, на жаль, не поборюють-

ся. Це — вживання нашими підлітками і молодими людьми, що студіюють або й закінчили вже студії, невідповідних слів і виразів, які аж ніяк не можуть бути введені в лексикон майбутніх лікарів, інженерів, учителів чи адвокатів.

Не місце в газеті перерахувати ті слова, вирази і звороти. Їх можна почути скрізь, а найбільше на рогах вулиць великих міст або з уст молодця, що виходить із шинку. Але чути їх від деяких наших дівчат і хлопців десь біля церкви чи народного дому, якби таких прикладів було б і не занадто багато, — досить, щоб про це пригадати не тільки їм самим, а й їхнім батькам.

Візьмемо для прикладу пару невинних слів: „О, бой!, О, бродер!”

Це — відомі і широко вживані в Америці слова - пара-

зити. Вони звучать не так уже й зле в устах захопленої чимсь дитини. Але коли ви чуєте, як із гурту молодих хлопців і дівчат з дипломами гайскулів і коледжів безперемінно вилітають „О, бой!... О, бродер!...” вам тяжко погодитися з дійсністю, що це ж — бесіда чи розмова інтелігентних людей, отих майбутніх інженерів, лікарів, учителів, правників. Бож від них хотілося б завжди чути, якщо вже не рідної української, а англійської, то бодай не звичайної, банальної чи й вульгарної „комон інгліш” з отими „боями”, „бродерами”, та „шарапами”, а інтелігентної мови гайскулів, коледжів і університетів. Чи гріховний „поцілунок” — вживання англійської мови — приведе до „гріха” — забуття української, чи ні, — хай буде той „поцілунок” бодай чистий та вухові слухача присмний.

Чому так нудно?

А що справді нудно, в тому нема жадних сумнівів. Америку можна сміливо окреслити: країна праці, волі, добробуту і — нудьги...

Ясна річ, іде тут не про родових американців — їм напевно не так уже й нудно. Хоч правда, й серед них бувають такі особи, як отой письменник, про якого в пресі писалося: поїхав геть з Америки до якоїсь іншої країни, бо, мовляв, нема йому, пись-

менникові, ані тем до писання, ані проблем до вирішування в цій країні. Добробут, автоматизація, купив - продав, набобився, наївся - напився та й розлігся собі перед телевізією... Ну, які можуть бути пориви, проблеми, прагнення, ідеї в такої людини? Тож і поїхав собі чоловік на розшуки вражень, де ще не всі обросли салом, де не гріш є „дупом землі”.

Та мова, як сказано, не про

„спражніх” американців, а про нас самих, емігрантів. Мусимо не кривити душею і признатися, що нам нудно.

Ось підете ви якоїсь суботи чи неділі до сусіда-українця в іншому кінці вулиці чи й міста. Поговорити, звичайно, душу відвести. А що виходить?

Сусід вас мило вітає, руку подає, про новини питає, але... з м'якої софи не встаеть і очей від телевізії не відриває. Одним оком — до вас, другим — у телевізію. Так можете просидіти в гостях і годину й дві. А що найцікавіше — сусід увесь час кляне оту прокляту телевізію. Кляне роботу. Боса. І хату й усе, що в хаті. Бо, мовляв, що з того, що оце все маю, коли життя таке нудне?!

Але чому воно таке нудне — про це ми не хочемо думати. Бо що допоможе думати? Америку не зміниш, на свій лад не переробиш...

А тим часом „переробки” потребує не стільки Америка, як ми самі. Не Америка нас робить нудними, а ми зробили Америку нудною для нас.

Безперечно, найбільшою причиною нашої нудьги є туга за батьківщиною, за рідними людьми, за рідними красвидами. А тому, що з кожним роком все менше й менше надії на зустріч з отими рідними людьми й красвидами, наша нудьга подвоюється. Усунути цю найпершу причину нашої нудьги ми не всилі. Зате всилі усунути іншу, не менш важливу причину нудьги. А полягає вона в

нашому розсіянні, в бракові зв'язків між одиницями однакових зацікавлень.

Ось лікар з професії любить малярство, а працює як „сейлсмен”, продає якісь таблетки. Як йому буде не нудно провести пару годин у товаристві, скажемо, колишнього математика, а нині банкового дженітора, якого улюбленим ділом була ще й філатерія? На яку цікаву бесіду може розраховувати автомеханік з професором літератури? Де візьме терпіння рибалка вислухувати теревені свого брата - українця про якусь там електроніку?

Не можемо ж ми, українці, двадцять чотири години на добу мати за тему наших буденних розмов національно-визвольну проблему. І тут нам стає зрозумілим, чому американці мають так багато різних клубів. Бо там є місце для зустрічей і бесід людей, яких однак їх професія, їх зацікавлення певними проблемами, де вони справді зустрічаються для того, щоб „душу відвести”. Наші ж спілки, організації чи товариства еднають нас здебільшого на політично - національній плятформі. Цього мало. Щоб поза тим не було нудно, варто б мати й отакі американського типу клуби, де кожний у колі своїх однодумців, зацікавлених однаковими проблемами, міг би відпочити, погуторити, навіть посваритися, але... без нудьги.

Хто винен?

Поняття загальної, колективної відповідальності цілого народу або його великої частини тепер не є популярним. Колись обвинувачувалось цілий німецький нарід, за злочини доконані в останній світовій війні під проводом Гітлера і його партії. Тепер внесено поправку до історії: винен не весь нарід, а окрема група. Знімається Собором у Римі також вину з жидівського народу за розп'яття Христа. — винні в тім акті певні особи, провідники.

Унікаємо й ми, українці, звалювати всю вину за ту чи іншу подію на весь український нарід, а шукаємо винних у проводі, в окремих керівниках, в організаціях.

Так це чи не так — не беремося тут стверджувати. У всякому разі, за всі промахи нашого організованого громадського, культурного й політичного життя на еміграції ми не схильні обвинувачувати всю еміграцію, весь нарід чи більшу його частину. Не прийшли люди на концерт пісні чи танку — шукаємо винних в організації того концерту, в самих виконавцях, у провідниках. Не зібрано відповідної суми грошей на певну ціль — обвинувачуємо збирачів, спосіб переведення збірки, а може й саму ціль піддаємо критиці. І все це знову ж — правильно, логічно, нормально.

Але в історії українського народу була одна річ, одна подія, відзначення якої не можна підігнати під жадні рам-

ки, під жадну форму, щоб у бракові наших людей на тому відзначенні можна було обвинувачувати провід певної організації або виключно окремих осіб, хай навіть і провідних членів комітету чи якогось організаційного центру. Це — роковини штучного голоду в Україні в 1933-му році.

Якщо люди не прийшли на академію відзначення Самостійності й Соборності України — це брак політичної й національної свідомости, плекати яку покликані наші організації й установи. Вони може й найперші винні в недостатній діяльності серед нашого народу в еміграції. Таке саме сталося з відвідуванням якоїсь іншої імпрези, маніфестації чи академії — вина в тому найперше організаторів, що не подбали про рекламу, розголос, добру програму. Це останнє — програма! — стало чомусь найголовнішою причиною браку людей. А що там буде? — питають. І якщо в програмі нема виступу бажаного артиста чи промовця, люди не йдуть. І так сталося в деяких скупченнях українців Америки цього року в 30-ліття голоду в Україні. У пресі появилася кілька завваг на адресу організаторів голодової імпрези - маніфестації - академії - жалобних сходин. Це, мовляв, вони винні, що не подбали про те, се і друге...

Ні! Тисячу разів — ні! Згадаймо лише переповнені відвідувачами американські цвинтарі в Меморіал - дей!...

Голод 1933-го року — унікальна подія в усій історії нашої країни. Десятки тисяч свідків цього голоду жи-

вуть серед нас. Вони і тільки вони — живі свідки — винні, що не з'явилися віддати шану своїм замученим голодом матерям, батькам, братам і сестрам. Навіть коли б у повідомленнях про жалобну імпрезу було сказано, що не буде ніякої програми, ніяких промов, ніяких знаменитостей, ані співу, ані артистів, а лише — мовчазне складення вінків на символічну могилу жертв голоду, двохвилинне вшанування пам'яті тих жертв вставанням з місць і молитвою в душі кожного присутнього, і тоді кожна найбільша зала наших народних домів мусіла б бути переповнена. Тому, — хай буде й непопулярним

Страх і заздрість

Нарікаючи на працю та брак часу, дві молодиці на фабриці завели таку розмову:

— Та вам, — каже та, що має пару діточок, до бездітної, — можна б і не працювати: дітей не маєте, чоловік заробляє непогано...

— А вам? — не без серця відповіла бездітна. — Які там уже видатки роблять вам ті пара діточок!?

— Еге ж! Спробували б ви — тому те купи, тому інше...

— А мені, думаєте, нема куди платити? Чейже в мене в хаті не стільки речей, як у вас! Але за все те мушу платити...

— Та що там уже й таке велике у вашій хаті? Та якби не діти, я б ще більше мала.

твердження автора цієї статті, — вина за пустку в залах наших деяких громад в день 30-ліття голоду в Україні лежить на колективі, на величезній більшості нашого народу в еміграції. І якщо деяких наших братів - українців, що з різних причин того голоду не пережили, можна обвинувачувати лише в бракові почуття солідарності та, може, національно - соборницької свідомості, то на тих, що були свідками голоду, лежить вина в бракові звичайного людського почуття та власної самопошани, не говорячи вже про національну свідомість, приспану в ожирілому серці...

— То радійте дітьми і не нарікайте!

— А ви радійте софами та килимами і мовчки працюйте!

Не треба дослухувати тієї розмови до кінця, щоб ствердити не стільки радість і гордість однієї дітьми, а другої софами і килимами, як заздрість: одній бо бракує одного, іншій — другого. А тим часом обом їм бракує чогось іншого — співчуття!

Ми, українці, чи не найспівчутливіші з усіх народів світу. Особливо до чужих. За те наше надмірне співчуття до чужих нас навіть історія не раз карала, але позбутися тієї доброї прикмети ми, як нарід, не можемо. Та й не варто! Щождо співчуття до своїх — тут ми поважно „не дописуємо”. Особливо це по-

мітно в умовах американсько-го добробуту української еміграції.

Заздрість і страх витиснули у нас почуття співчутливості. Кожному з нас здається, що тільки ми так багато працюємо тому, що цього вимагає наш домашній стан. Інші працюють виключно задля накопичення грошей. Тому лише нам справді „ніколи”, „немає часу” на громадську працю — всі інші могли б зробити і за себе, і за нас. Втечу від активного громадсько-політичного життя часто пояснюється необхідністю багато працювати на утримання родини або придбання рухомого й нерухомого майна. Насправді ж причиною того найперше — страх і заздрість. Страх відстати від інших у сфері матеріальних надбань. Навіть не скупість, а заздрість.

Ті, що не мають дітей, не співчують багатодітним, а заздять їм і бояться вмерти біднішими від інших, і тому надмірно працюють, мовляв, забезпечуючи себе на старість. На громадське діло вони „не мають часу”.

Ті ж, що дітей мають, не співчують бездітним, а заздять їхнім матеріальним успіхам і бояться примиритися з думкою мати менше надбань, і тому надмірно працюють „на прожиток”. І вони для громади „не мають часу”.

Замість співчувати багатодітним, належно забезпечити яких і в Америці не завжди може один батько-робітник, замість співчувати бездітним, позбавленим повного сімейного тепла, хай навіть і з матеріальними труднощами, — страх і заздрість!

І все ж таки громадсько-політична праця української еміграції не стоїть на місці. Її виконують ті, що нікому не заздять, а в гіршому випадкові — співчують. Навіть і тим співчують, що „не мають часу” із-за справжнього непотрібного накопичення грошей. І серед тих активних громадсько-політичних діячів поважна кількість таких, що найбільше б мали підстав заздрити іншим та боятися результатів свого матеріального занедбання.

Це — жадна дрібниця

Про мову наших періодичних і неперіодичних видань писалося й пишеться багато. І не про те, як написати те чи інше слово або речення, хочемо тут згадати. Не про правопис того чи іншого року, затверджений чи не затверджений відповідними чи невідповідними науковими установа-

ми. Хочемо лише про одну неприємну „дрібничку” нагадати. І то не всім — виключно публічним промовцям, доповідачам на найших імпрезах, декламаторам та подекуди навіть і співакам. А „дрібничка” ця — наголос в українських словах.

Особливо це стосується на-

ших доповідачів, що вміють виготовляти чудові промови і їх не виголошують, а читають. Часто буває, що змістом промова так добре опрацьована, що люди слухають доповідача з найбільшою увагою й захопленням, сама доповідь має в собі всі дані бути видрукованою в найліпшому часописі. Але... слухаючи ту промову, багато присутніх на тому чи іншому святі кривиться так, ніби їх примушують мухи ковтати. Бож, віде правди діти, деякі промовці потрапляють в кожному сказаному реченні якесь слово вимовити з кумедним для вуха наголосом. А тим часом це — недопускальне явище, якого легко позбутися.

Повторюємо: не кажемо тут про масу, народ чи його частину, що грішать „польонізмами” та „москалізмами”. Це явище може бути усунене також, але не так швидко, шляхом навчання, студій і т. д. Кажемо про людей, що за кілька тижнів наперед знають, що вони будуть виступати з промовою перед публікою. Ту промову автор пише, вивчаючи тему та думаючи над формою вислову, а потім її читає. То чому б такому авторові-промовцеві не дати текст для перевірки якійсь більш-менш компетентній особі, яка бодай позначила б червоним олівцем

правильні наголоси над тими словами, що їх автор виголошує зле? Це ж коштувало б авторові і тій компетентній особі всього лише півгодини часу, зате враження від доповіді було б подвійно краще.

Існує переконання, що неправильні наголоси — це хіба однієї частини нашої громади, залежно від територіального походження. Смію заперечити це твердження: приходить ся чути невластиві українській мові наголоси від українців різних територіальних походжень. І якщо ми маємо досить нерозберихи в справі правопису, якщо одні з нас прихиляються до одного, а інші до другого авторитета — інша справа, але в справі наголосів нема двох думок і двох авторитетів. Є лише так звана „звичка”. Зрештою, не забираємо голосу і в справі „звички” того чи іншого українця. Але публічному доповідачеві „звичка” не личить.

Ні, бодай у наших промовців - доповідачів мусять бути правильні наголоси. Це — жадна дрібниця. Тим хіба лише вона дрібниця, що її легко позбутися, але шкодить вона таки багато.

Репрезентація чи кваліфікація?

Щоб оминути непорозуміння, підкреслимо, що мова тут про наші громади.

Закінчується рік, а з ним і каденції багатьох управ і керівних органів наших організацій суспільно - громадсько-го чи культурно - освітнього характеру.

У більших громадах, як звичайно, існують різні „конкурентційні” групи кандидатів до нових управ. Кожна з тих груп намагається обрати „своїх” людей, бо кожна вважає свій спосіб діяння найкориснішим для загальної справи. Це — нормальна річ. Там, де є конструктивна опозиція, праця йде жвавіше і буває, що чергового наступного року колишня опозиція бере в руки керму своєї громади, а колишні керівники переходять у стан конструктивних опозиціонерів.

Але що робити, коли громада настільки мала, що нема „конкурентції”, нема опозиціонерів готових перебрати керму¹ в руки? Тоді, як звичайно в нас буває, нема кому працювати і нема з кого вибирати, а треба кожного просити, щоб він погодився на будь-який громадський пост, на будь-який час. Обрана в такий спосіб управа часто не справляється зі своїм завданням. А тим часом і в найменших громадах завжди знайдеться кілька осіб, які могли б повести справу як слід. Чому ж вони не потрапляють у керівні органи?

А це тому, що вибори в тих громадах ідуть не шляхом добору людей за їх особистими кваліфікаціями, здібностями, а шляхом зрівноваження репрезентації поодиноких груп. Як відомо, наші найменші громади поділені між собою тим чи інших фактором, а найбільше парафіяльною приналежністю. Буває, що на території, де живе кілька тисяч українців, існує три або й чотири парафії, а членів тієї центральної організації всього-на-всього дві-три сотки. І ось ці дві-три сотки людей (на перевиборні збори з'являється лише половина, їх) до пізньої ночі обирають управу, ламаючи собі голову над тим, щоб обов'язково увійшли до неї представники від усіх трьох-чотирьох парафій або й від кожної невеличкої організації: політичної, комбатантської, мистецької чи ще якоїсь, хоч часто вони існують лише на папері. Про те, чи присутній на зборах парафіянин тієї або іншої парафії, або член тієї чи іншої організації, що існує лише на папері, має кваліфікації, щоб перебрати певний пост у центральній організації — ніхто не дбає. Головне — репрезентація.

Тому на перевиборних зборах трапляються такі курйози:

— Я пропоную на члена управи отого он, як його, я не знаю його прізвища. Він — від тієї парафії, з якої нема ні одного в управі...

Коли б справа йшла про якусь установу чи організацію престижевого характеру, це

можна зрозуміти: кожна парфія мусить мати свій голос, бо там — схрещення інтересів поодиноких громад. Коли ж ідеться про українську національну працю та ще в таких громадах, де людей з відповідними кваліфікаціями можна порахувати на пальцях, такий підхід до справи ніяк не поживавлює громадської діяльності.

„НА КОЛЕСАХ”

В Америці всі ми „на колесах”. Правда, не так, як американці: порівнюючи мало українців живе в отих модерних циганських трейлерах, відносно мало наших людей також зривається з насидженого гнізда в тому чи іншому місті, в тій чи іншій фабриці, щоб шукати чогось кращого в іншому районі чи стейті. Належачи до нації хліборобів, українець, мабуть, найглибше врістає в ґрунт, на якому осів. Змінити місце праці, околицю, де живе кілька літ, хату, сусідів — це проблема для наших людей, особливо старшого віку. Мусить бути дуже поважна причина, щоб відірвати українця від того місця, де він працює, живе, відпочивав.

Та все ж молодші люди все більше й більше американізуються і в цьому відношенні, не беручи так близько до серця переїзд з місця на місце, з одного кінця країни в інший, шукаючи кращих умовин праці та життя взагалі. І здебільшого мають рацію — чому б ні, коли зміна - переїзд злужить на краще?

Але в тім то й справа, що при тому ми не завжди беремо до уваги, крім праці, грошей, клімату, — шкільне навчання наших дітей. Дитина, відірвана від школи особливо ж в початкових роках навчання, та ще в середині навчального кварталу чи року, має труднощі не тільки в пристосуванні себе до нової програми в іншій школі, а й часто мусить чекати на новому місці поселення кінця того та початку нового кварталу, щоб вписатись до класу. Все це негативно впливає і на навчання дитини, і на її психічний стан, з чим ми не завжди достатньо рахуємось.

Інакше до цієї проблеми підходили наші батьки навіть в умовинах страшної совєтської дійсности. Розкуркулені, гнані, бездомні, з „вовчими білетами”, чекаючи кожної хвилини арешту, вони все ж намагалися своїх дітей по можливості рідше відривати від школи бодай у середині навчального року. Згадуючи одного з багатьох таких батьків, і пишемо ці рядки.

Був 1937-ий, „сжовський” рік. Було ясно, що йому, тому батькові, не минути „сжових рукавиць”. Радили добрі люди не засиджуватися на рідному місці — тікати бодай з шахти на шахту, з району в район. В такий спосіб, між іншим, деяким пощастило уникнути арешту в тих роках. Але він завжди говорив те саме:

— Так, тікати було б краще. Алеж — діти . . . школа . . . не хотілося зривати .

І не зірвав, згинувши в числі одних із перших жертв того проклятого року.

Так турбувались долею навчання своїх дітей наші батьки тоді, коли навіть програма шкільного навчання у всіх школах СРСР була одна, спільна, і зміна школи не впливала аж так негативно на успіхи учнів.

Тому й кажемо: перш, ніж сісти „на колеса” в Америці в пошуках кращої праці, грошей та інших вигод, варто двічі подумати про можливі наслідки для наших шкільних дітей.

Між небом і землею

У каварні були переважно молоді хлопці й дівчата. Вони пили каву з різними солодоцями і час від часу вкидали по 10 центів до скринки-автомата, звідки, на потиск гудзика, вилітали „шедеври” модерної пісні й музики, від яких у нас, старших українців (та й не тільки українців — багатьох старших американців також!) часом волосся на голові диба стає. Але треба було потерпіти: цікаво ж бо отак спостерігати молодих людей і — думати...

Раптом за перегородкою біля сусіднього стола я виразно почув рідну мову. Непомітно прислухаюсь і спостерігаю. Троє дівчаток літ по 14-16 весело гуторять переважно гарною українською мовою, хоч, видно, володіють також добре англійською, звертаючись до кельнерки без жадного акценту. Ось і вони заметушилися біля тієї скриньки-автомата. Чекаю в напруженні. Якої ж вони заграють? Невже теж отакої напівдикої, як ті, що перед ними? Невже серед того комплекту сотки

платівок нема нічого порядного до вибору?

Та ось „дайм” дзенькнув в автоматі, і ударили перші акорди.

Я був спантеличений: це була найдикіша з диких пісень того вечора! Одна, друга, третя... Мені стало болюче. Якраз вони, українські дівчатка в цій американській каварні, мусіли зіпсувати мені сьогоднішній, недільний настрій! Якраз вони?!...

Та ось якийсь американаець, чи то бажаючи познайомитись з гарненькими дівчатами, чи й справді зацікавлений незрозумілою йому мовою, обережно до них приступас:

— Що це за мова, що ви нею розмовляєте? — питається. — Рашен?

— Ні, українська! — відповідають вони.

— А скажіть, будьте ласкаві, між тими двома мовами велика різниця? — допитується молодик, присідаючи до столика.

Я насторожився.

— Як між небом і землею! — голосно відповіла старша з дівчаток і... чомусь глянула в мою сторону, ніби це я, а не той американаець, сумнівається в правдивості її порівняння. І мені стало легше на серці. А прийшовши до хати, включив і собі один із найдикіших „шедеврів” сучасної музики молодих людей і довго-довго слухав її, шукаючи в ній того, чого нам, старшим українцям (і не тільки українцям!) так тяжко знайти...

Але спав я тієї ночі більш, ніж звичайно, спокійним за долю і призначення нашої молоді в чужині.

СЛОВО ДО БІОГРАФІВ

Хто жив колись у ССРСР, той пригадає собі, як мало знав він про тих або інших визначних людей, хай навіть і комуністичного світу. Від пересічного громадянина приходувалося все, що стосувалося особистого чи приватного життя відомих у політиці, науці, літературі або мистецтві осіб. У школах навчали, що треба вчитися ось у таких і таких. Вивчали їхні біографії. Але то були „політичні” біографії партійних вождів, „літературні” біографії письменників і т. д. І дуже мало звичайної біографії людини, що не тільки політикує, пише, малює чи співає, а й живе своїм родинним життям, має жінку, дітей, має свої клопоти, успіхи, невдачі.

У той час, коли в Америці, наприклад, кожен знає не тільки склад родини президента держави, а й скільки грошей він має, як називаються його собаки і коти, в якій суконці його дружина приймає гостей у Білому Домі, а лише на еміграції дізнався, скільки разів Сталін був жонатий. Щось так ніби кризь сон чув там про його синів і доньку. Те саме й про інших „вождів” народ знав дуже мало. І не тільки про „вождів.”

Навіть і про Тараса Шевченка не оповідалося в школах стільки, скільки кожен на еміграції може довідатися хоч би і зі звичайної української газети. Про те, що безпосередні родичі Івана Франка чи

Лесі Українки живуть і де вони живуть і як дивляться на советську владу, на їхній батьківщині, годі було почути пересічному громадянину.

Там бо вважалося, що родинний стан чи приватне життя особи не має нічого спільного з його політичною, літературною чи мистецькою діяльністю. А тим часом так воно не є. Дуже часто якраз родинні моменти в житті людини спрямовують ту людину на певний шлях. Із-за якоїсь коханки володарі йшли походами на землі інших володарів.

І про всі ці „приватні” справи визначних осіб пишуть у вільному світі. Час від часу пише й українська преса.

Недавно я був на імпрезі з нагоди 5-ліття з дня смерті С. Бандери. Багато дечого знають про Бандеру ті, що сиділи на імпрезі. А щоб довідатися, скільки дітей і в якому віці залишив Покійний, мені прийшлося перепитати багатьох присутніх „бандерівців”. Те саме і про недавно померлого полковника Андрія Мельника. І те саме щодо багатьох скульпторів, журналістів, письменників, що відійшли від нас.

Та й не тільки про покійних визначних осіб варто було б більше інформувати українців у вільному світі, а й про живих і діючих. Ясна річ, у всьому мусить бути міра і такт. Бо хочемо не пустопорожніх сенсаційних даних, а цікавих та корисних для пізнання не тільки самої творчости чи діяльності окремих визначних осіб, а й шляхів, чому, коли і як вони до неї дійшли.

Забава — католицька чи православна

Ніде й ніколи українці не забавлялися так, як тепер в Америці. Забави з танцями — це якась пошесть після останньої світової війни. Дехто заперечить, мовляв, танцювали й забавлялися українці завжди і скрізь, а не тільки тепер в Америці. Так, це правда. Але правдою є й те, що то були здебільшого забави молоді, а тепер якраз молоді на тих забавах - танцях бракує — забавляються батьки-матері, а подекуди й дідуся-бабусі. Та й забави влаштовуються не стільки для забави, як для збору грошей на якусь народну ціль. І нічого злого в тих забавах - танцях нема, бо після кожної такої імпрези та чи інша церква, та чи інша організація, той чи інший клуб має змогу поширити свою діяльність або скоріше сплатити борг за свої матеріальні надбання.

— Сьогодні забава — католицька чи православна? — запитав мене один добродій. І лише після того, як він, отримавши відповідь, десь зник, мабуть, пішов на забаву, я вдумався глибоше в суть сказаних слів: католицька чи православна? . .

Певно, добродій мав на увазі, хто влаштовує ту забаву, на яку ціль підуть гроші, зібрані на тих танцях? Бож так буває, що забаву влаштовують українці - католики, а іншим разом православні. Але — чому так? Особливо виразно напрошується оте „чому” при наявності в якомусь міс-

ті лише одного народного дому з відповідною до танців залею та лише з двома або щонайбільше, трьома українськими церквами в тому місті. Безперечно, кожна церква потребує грошей. Але як виглядають такі забави „католицькі” або „православні”? У першому випадку дуже мало православних, а в другому — дуже мало католиків. Це — щодо характеристики людей за їхньою церковною приналежністю. А в духовій і національній площині — яка користь з улаштування окремо католицьких і православних забав? Ніякої. Навпаки, практикування таких окремих забав створює якийсь невидимий бар'єр між людьми тієї самої нації.

Папа Римський і Патріярх Константинопольський цілуються на Святій Землі, український Кардинал - католик і Митрополит - православний обіймаються у великодніх посланнях, а ми на місцях навіть забавитися, потанцювати не хочемо разом, спільно.

Гроші? Думаю, і грошей така спільна забава принесе більше як одним, так і другим. Якщо ж ідеться про неординарну кількість членства у різних парафіях, то й це можна впорядкувати: прибуток поділити поміж католиками і православними у певній пропорції. Все можна при добрій волі зробити, і забави були б імпрезантиші, і дух був би на них інший, і грошей було б більше. І не було б отих несмачних запитів: „Сьогодні забава — католицька чи православна?”

ЗАРОБИВШИ НА ВАКАЦІЯХ...

Під час літніх вакацій багато наших студентів підуть на працю до фабрик, в лабораторії, до бюро - офісів. Що змушує їх йти на роботу? Одні йдуть просто з цікавості, інші — щоб відчути себе „дорослішими” і „вартіснішими”, а не батьковими нахлібниками; ще інші — щоб допомогти матеріально незаможним батькам великої родини або заробити собі на власні потреби.

„Що заробить, те і його — хай собі купує, що хоче”, — каже один батько. А інший інакше: „Заробив — до банку на власне conto, а вибрати їх зможе після 21-го року життя”. Бувають і такі: „Заробив — віддай батькові і не питай за тими грішми, бо ти ще малолітній”.

Багато може бути варіантів щодо вжитку грошей, зароблених менш - більш дорослими дітьми під час вакацій. Всі ті варіанти залежать від виховання дітей, від поглядів на життя й виховання самих батьків, від матеріального стану родини. Тому не можна говорити про одну спільну формулу для всіх, як саме треба поступати з тими грішми, що їх діти зароблять під час вакацій. Але є щось, що мусить бути спільне всім батькам і дітям, зокрема українським на чужині.

Найперше, наша дитина мусить бути вихована в українському традиційному прив'язанні до своїх батьків, чого, на жаль, так мало бачимо в інших народів. По-

друге, ми мусимо берегти наших дітей від манії марнотратства, що, на жаль, бачимо на кожному кроці. А разом з тим, потрете, ми мусимо вважати, щоб не „перегинати палки” аж так, щоб не зробити з наших дітей і нас самих якихось диваків в оточенні американської дійсності.

Тому така ніби проста справа грошей, зароблених нашими дітьми під час кількох вакацій, не є для нас аж такою простою, навпаки, вона є дуже делікатною і при вирішенні її слід думати про багато виховних моментів. Щоб і почуття собівартості дитини не пошкодити, і щоб пихи не плекати. Щоб запобігти манії марнотратства і щоб не виховати якогось скупаря з дитини. Ми не хочемо, щоб наші діти в майбутньому, як повиростають, у наймодерніших автах по гайвях гасали, а на бензину гроші на відсотки позичали. І щоб вони і ми мирилися з думкою доживати віку в старечому домі, щоб, мовляв, мати волю і дітей своїх не зв'язувати, хоч ті діти матимуть і власні хати, і банкові conta.

Тому, на нашу думку, добре, коли в душі української традиції вихована дитина всі зароблені на вакаціях гроші таки принесе найперше своїм батькам. Принесе без жадних застережень, хоч і матиме свої власні мрії, бажання і сподівання щодо вжитку тих грошей. Бо така добре вихована дитина буде горда з то-

го, що заробила гроші, і ту гордість найперше схоче заманіфестувати перед своїми батьками. Вона буде рада і вдячна, якщо батьки всі або частину грошей повернуть у її розпорядження тепер чи пізніше, але вона ніколи не буде ображена чи розчарована і в тому випадку, якщо ті гроші зживуть батьки на пекучі потреби родини.

І коли дитині сповниться мо-

21 рік і вона отримає банку-ву книжку з певною сумою на своє ім'я, її серце сповниться не почуттям гордості за себе, що, мовляв, „де колись я заробив“, а почуттям вдячності батькам, що ті гроші зуміли зберегти. Тоді ми справді виховали дитину, якою будемо гордитися все життя і... до старечого дому йти ніколи не потребуватиме-

В ОБОРОНІ ПАНАХИД

Власне, ніхто, здавалося б, і не нападає, то пощо й боронити їх? Але треба так, бо останніми часами з'явилася досить здорова, корисна тенденція, яка, одначе, через традиційне перебільшення не завжди здорово й корисно відбивається на нашому щоденному житті.

Маю на увазі тенденцію проти нашого „вічного плачу“, проти суму і сліз на наших імпрезах, проти відзначування дня смерті, а не народження наших історичних постатей, проти роковин сумних подій, а не за світлі моменти української боротьби за волю і самостійність. Це — здорова і корисна тенденція. Але нарікання на часті панахиди по наших церквах — мовляв, служимо якнайбільше молебнів, а не панахид — не стільки додають „бойового духа“, не стільки виховують, як очерствлюють, заморожують нашу душу.

Це правда, що американці відзначають день наро-

дження, а не смерті. Але ми забуваємо, що в Америці так було завжди. Так є і в інших країнах, ув інших народів. Це — їхні звичай-традиції. У нас трохи інші. І хто сказав, що наші гірші?

Ми вже й так стільки згубили свого рідного і прийняли чужого, яке до нашої душі і до серця не промовляє, що можна було б такі наші традиційні панахиди залишити поза темою полеміки на сторінках нашої преси. Ніхто нікому не забороняє відзначати день народження тієї чи іншої історичної особистості, але й відзначування роковин смерті тієї особистості — це наша традиція, звичай, а панахида — це не звичайні собі сльози, „вічний плач“ чи скиглення. У панахиді криється більше змісту, ніж протинники заупокійних відправ думають.

А щоб це повністю уявити, відчутти, треба хоч раз у житті замовити панахиду по якійсь людині, яку ми дуже добре знали особисто,

або по людині зі своєї родини. Бо панахиди з приводу роковин смерті наших історичних осіб, якими б великими патріотами ми себе не вважали, часто не доходять до нашого серця. Ми часто робимо все лютучо: стоїмо зі свічкою і... чекаємо кінця сумних співів хору або промови священика. А ось коли перед нашими очима встас постать знаної або рідної людини, коли поллеться ота, за душу хапаюча, мелодія на слова „Житейськос море...”, — тоді ми не чекаємо кінця сумних напівів хору, тоді так хочеться ніколи не забути людину, по якій правиться панахиду.

І якщо наше горло стискають сльози, коли хор починає „со святими упокой...”, це зовсім не значить, що ми „безкорисно скиглимо”, що ми „вічно плачемо”, що ми „губимо бойовий дух” у боротьбі за визволення України. Бо й величне, врочисте і ніби сумне „вічная пам'ять” — це те саме, що „хай живе!”

Не будемо тут говорити про релігійну суть і користь панахид. Навіть з точки зору „дивильної” чи світської,

національної панахиди не тільки ніякої шкоди не приносять, а, навпаки, виховують нас і наше покоління. Молода людина, душа і серце якої очерствіли, не сприйме і бойових гасел, що їх виголошуватимуть на святах, улаштованих з приводу не смерті, а роковин народження тієї чи іншої історичної особи.

Новонароджена дитина найперше — плаче, а тоді вже навчаться сміятись. І ніякими порадами в газетах відкинути відзначування роковин смерті і впровадити відзначування роковин народження — ми не зрушимо ані старших, ані молодь.

Зрештою, хто сказав, що на академіях, концертах і всіляких імпрезах з приводу роковин смерті мусять у наших народних домах хори співати сумних пісень? Адже ми відзначаємо не саму смерть людини, а життя і діяльність людини. А чи робимо це в роковини її смерті, чи в роковини її народження — нема в тому аж такої різниці, щоб треба було чужого научатись, а свого цуратись.

Діти на імпрезах

Торкаючись проблеми поведінки наших дітей на імпрезах і поглядів їх батьків, відповідалних за ту поведінку, мені пригадуються два фрагменти різних подій з участю одних і тих самих осіб.

У залі Народного Дому відбувалась доповідь, яку з великою увагою слухали присутні, а в другому кінці тієї ж залі збиралися діти шкільного віку під проводом своїх учительок і мамів, щоб після закінчення доповіді зайнятися своїми справами. На жаль, ані мамам, ані вчителькам не вдалося забавити своїх дітей так, щоб вони не заважали тим, що слухали доповідача: гармидер, біганина, вереск дітей тривали так довго, як довго йшла доповідь. І коли доповідач опісля став дорікати присутнім батькам і матерям за те, що не спромоглися чимсь зацікавити дітей, щоб вони поводитись чемно, один із батьків, ані крихітки не переймаючись подією, зауважив:

— А що можна було зробити? Це ж діти!..

А кілька тижнів пізніше можна було з цікавістю спостерігати в тій же залі того самого батька, як він в найбільшому нервовому напруженні шепотом сварив деяких дітей і їхніх батьків за порушення тиші під час іншої імпрези. Кожне голосне слово дитини, кожне човгання по підлозі виводило того батька з рівноваги, і він раз-у-раз схоплювався з місця, сварився пальцем до нечемних дітей і резигно-

вано хитав головою на адресу батьків тих дітей. Чому ж така метаморфоза? Чому ж тепер той батько не заспокоїть себе отим: „А що можна зробити? Це ж діти!“?

Відповідь проста: в залі цим разом відбувалася не якась там доповідь, якою він не дуже цікавився, а попис учнів музичної школи, і серед тих учнів був також синок того батька...

Діти — наша зміна. Діти на наших національних імпрезах — добра прикмета. Але, кажучи щиро й відверто, як багато нервів тратять організатори й виконавці імпрез, коли діти не вміють себе тримати на тих імпрезах, а батьки-матері тим зовсім не переймаються! Особливо тоді, коли на сцені виконується якась комплікована музична річ. І як боляче чути тим організаторам і виконавцям, що вкладають свої сили, вільний від фізичної праці час і гроші на громадську працю, позбавлене всякого розуміння: „Якщо вам діти заважають, то ми їх не приводитимемо на імпрези“. А за цими словами, як звичайно, криється й недоказане: „І самі не прийдемо“.

Ми знаємо, що багато чого вчать наших дітей в американських школах. Але про те, як треба поводитись вдома біля батьків, у церкві, в Народному Домі, із своїми й чужими людьми, з меншими й старшими від себе — всього цього небагато дається їм у школі. Даймо все це їм у наших суботніх, недільних і Рідних Школах! А найбільше даймо їм вдома. Живемо бо в

оточенні, де на все є час і місце, є необмежені можливості, де нічого не бракує для наших дітей. Бракує лише виховання. Не навчання, а — виховання! Кажемо це без жадного песимізму та нарікання заради самого нарікання. Кажемо лиш із співчуття до наших співаків і співачок, промовців і декламаторів, всіх тих, що часто змушені через

нечемне поводження наших дітей на залі виконувати свої ролі на сцені зовсім не на тому мистецькому рівні, на якому вони могли б їх виконати, якби деякі мами й таті серйозніше ставилися до проблеми, яку годі вирішити чи пояснити, лише здвигнувши плечима: „Що ж поробиш? Це — діти...”

Дещо про „махання кулаками”

Після бійки, кажуть, кулаками не махають. Мовляв, зафізно. Але „помахати” після кожної імпрези в наших народних домах таки треба. Не обов'язково кулаками, але варто. Бо в противному разі виходить так, що організатори і виконавці тієї чи іншої імпрези ніколи не знають як слід, як пройшла імпреза. Правда, коли доповідач сходить зі сцени, йому назустріч завжди хтось вийде:

— Гарно говорили, гратулюємо! — і кілька рук простягнеться, щоб потиснути правицю доповідача.

Те саме трапляється і з диригентом хору, зі співаками - солістами, декламаторами, танцюристами:

— Гарно співали! Добре декламували! Знаменито танцювали!..

А в додачу за кілька днів і репортаж у пресі появиться, де на півсторінки буде розтягнене розхвалювання імпрези та її організаторів. Бо — хай спробує репортер

когось пропустити або когось ложку меду не піднести! Сам буде говорити, співати і танцювати на наступній імпрезі...

А тим часом слухачі і глядачі поза спинами всіх учасників імпрези таки „махають кулаками” ще протягом кількох неділей попід церквами: і те не так було, як треба, і се не так... Питається, чому ж не дати нагоди про ту чи іншу імпрезу поговорити по - діловому й у відповідному місці? Про це й хочемо сказати кілька слів. Бо цього чомусь не практикується в нашому громадському житті.

Кожна поважна імпреза вимагає багато сил, часу і вміння її організаторів і учасників. Не завжди та чи інша громада має досить охочих до такої, часом невдячної, праці. Буває, що імпрези готуються, а участь у них беруть люди без професійного знання справи. І це — зовсім не трагедія там, де нема професіоналістів. Це пуб-

лика і громада розуміє. Тому нема жадної небезпеки неперевірливої критики збоку глядачів і слухачів, які, запрошені за тиждень - два після імпрези на обговорення її плюсів і мінусів, не знеохотять учасників чи організаторів у майбутній громадській діяльності, а допоможуть їм удосконалюватися в тій чи іншій ділянці тієї діяльності. Тому варто було б завести по всіх наших громадах такі вечори обговорення важливіших імпрез даної громади.

А там, де громада більша і сильніша, де промовляють доповідачі - політики, де співають солісти опер, а деклюмують артисти театрів, там таке обговорення кожної імпрези просто необхідне. І для добра загальної справи, і для користи самих фахівців - професіоналів. Бо рукостискання після імпрези та одна - дві згадки дописувача в газеті ніколи не дадуть повної картини вражень слухачів і глядачів імпрези. А справжні артисти і справжні політики завжди хочуть

слухача, і людини з високою освітою, і прихильника однієї партії, другої, третьої, і робітника, і лікаря, і професора, і молодого людини, і старшої. Покличмо всіх їх, що були на імпрезі, і послухаймо їхні зауваги! Вони бувають і цікаві, і повчальні, і смішні. Хай буде! Головне, щоб була видна реакція на ту чи іншу імпрезу. А реакція буде. Бо вона завжди є. Про неї доносять „по секрету” учасникам імпрез, інколи роблячи цим ведмежу прислугу як самому учасникові імпрези, так і громадській справі взагалі.

Якщо практикування таких вечорів для обговорення імпрез вросе в ґрунт кожної української громади, ті вечори стануть такими цікавими, що на них приходитиме не менше людей, ніж на саму імпрезу. І це буде посереднім чинником зацікавлення маси до активнішої участі в громадському житті, зокрема в організації різних імпрез. І не буде більше „маханья кулаками” там і тоді, де і коли воно зовсім непотрібне.

Доля редактора

Мова тут не про якогось редактора — про всіх редакторів. Це вже відома істина, що доля редактора газети — незавидна. Різні статистики, аналізи й розвідки давно ствердили, що кожний редактор має пересічно кільканадцять фізичних недомогань, від голови починаючи і шлунком, печінкою та селезінкою кінчаючи. І вмирають редактори від нервового перенапруження наймолодшими в порівнянні з іншими людьми. Така їх доля, і на це нема ради.

Найбільше нервує і злість бере редактора тоді, коли він почуває себе самотнім, хоч і знає, що за ним величезна маса його читачів. Трапляється, що приходять на нього якесь напасть, друкована в іншій або й навіть у ним же редагованій газеті. Він знає, що за ним — правда, за ним — більшість його читачів. Але одне — знати, а інше — відчувати постійну підтримку читачів. А цього останнього дуже часто бракує.

Навіть ті читачі, що осмілюються забрати голос в обороні тієї чи іншої правди, в статті редактора, починають свої листи приблизно так: „Такий то пан написав таку то статтю проти такого то редактора. Я не беруся боронити шановного редактора — він сам зуміє краще оборонитися, і мене на це не потребує...” А потім дещо й скаже в оборону редакторської статті.

Що редактор зуміє сам боронитися — це правда, але що він не потребує для цього своїх читачів — це помилкова думка багатьох. Кожний

редактор дуже потребує читачів, що його розуміють. І кожний редактор волів би оперувати аргументами своїх читачів у першу чергу. Тому, хоч яка б не була клопітлива та відбираюча дорогий час праця перерахування листів до редакції, вона виконується кожним редактором у певному напруженні і, кінець-кінцем, з великим зацікавленням.

Доля редактора ще й тим незавидна, що він терпить за все, що скоїться недобре на сторінках ним редагованої газети: неправдива інформація якогось репортера, однобічна стаття якогось дописувача, навіть нерегулярна доставка газети поштою — все це породжує критику редактора, інколи навіть напасть на нього. Зате добра стаття якогось автора, цікавий репортаж, рідкісна й правдива новина — все це йде на добрий рахунок авторів, кореспондентів, репортерів, так, ніби редактора при доборі того матеріалу й близько не було.

Рідко, дуже рідко український читач бере в руки олівець, щоб написати своє враження від тієї чи іншої доброї статті, друкованої в нашій пресі. І вже майже ніколи при такій рідкій нагоді не бачить у тому заслуги самого редактора газети, а не лише автора статті, що сподобалась читачеві.

Отак, роздумуючи над долею наших редакторів українських газет, де знаходиш також пояснення одній цікавій деталі: багато пресових органів виходить зовсім без зазначення імені головного редактора. Чому? Така скромність, на нашу скромну думку, зай-

ва. Читач мусить знати, хто редагує газету. Зрештою, кожна газета на еміграції — це наша історія. Тож чому майбутнім історикам української преси робити труднощі, зму-

шуючи розшукувати деінде те, що вони могли б бачити, взявши до рук першу-ліпшу газету за відповідний рік, місяць, день?

Щоб не спізнитися...

Про свято „двох Тарасів” уже давно не чути на еміграції, а ось про „двох Батьків” варто таки згадати.

Правда, ми не хочемо запроваджувати свята „двох Батьків”, та все ж, живучи в Америці, мусимо шанувати і Батька своєї, української нації, і Батька Америки. Зрештою, ми так і робимо. Оце недавно відсвяткували День Вашингтона, а за ним і нашого Шевченка. Хоч і тут ми трохи покривджені долею: Батько американського народу народився аж на 82 роки раніше, ніж наш рідний, Тарас Григорович. Навіть у днях місяця Вашингтон прийшов на світ Божий за кілька днів перед Т. Шевченком: той 22-го лютого, а наш Тарас — 9-го березня.

Та це вже, мабуть, так десь на небі написано — ми завжди мусимо спізнитися. Завжди і скрізь.

Чи хтось із нас пам’ятає, щоб українська імпреза почалася о призначеній годині? Ні, цього ніхто не пам’ятає, бо такого ніколи в нашому житті не було.

Спізнюємось ми і в поважніших справах. Поминаючи „засадничі” і „статутівні” становища, хіба наш УККА не міг сказати своє слово про

„бригаду Колосової” ще тоді, коли вона лише стала на американську землю? А КУК мусить чекати, аж поки та „бригада” відповідно „попишеться” на американському континенті, а ми всі пересваримось між собою на всі лади? Ну, а Державному Центрові невже так годиться аж останніх пасти із своїм „виясненням” і „становищем”?

А от американці — ні, зони на мітинги приходять точно, їхні імпрези починаються своєчасно. Щождо Вашингтона, то хоч американці й святкують (а ми з ними) на два тижні раніше свого Батька нації, ніж ми нашого Тараса, все ж нема чого заздрити Вашингтонові.

Правда, в день його народження повівають національні прапори на державних установах, у календарях цей день значиться червоною поміткою. Бож Вашингтон — Батько Америки. А все ж таки у двох стейтах і Дистрикті Колумбії офіційно його не святкують. За довгих 189 років державности, самостійности і незалежности Батько нації все ще не дочекався батьківської пошани. Чому? Хто його знає. Може, тому, що на ньому ніякого „бізнесу” не зробиш: ані горілки більше не продати, ані індики, ані дитя-

чих забавок... У всякому разі, службовці в білих комірцях святкують, а робітники здебільша працюють.

Не те буде у нашій вільній, самостійній, незалежній, соборній, демократичній Україні. Як би та воля до нас не залізнила, ми таки зуміємо пошанувати нашого Батька Тараса: день його народжен-

ня буде всенародним, державним святом! І це зовсім однаково, чи президентом буде наш „демократ“ п. Витвицький, чи наш „республіканець“ п. Стецько, чи якась правнучка з гетьманського роду...

Пишу, може, трохи зарано про ці речі.

Але це тому, що страшно не люблю... спізнюватися!

Наші скарби

Безперечно, наші, укрїнські, молодиці — найкращі в світі. Але цю статтю писав немо не з наших, а з однієї... китайки. Її я пізнав на фабриці, де працюю. Власне, не пізнав, а просто бачу її кожного дня, і кожного дня вона своєю присутністю викликає у мене цілий рій думок. Особливо після перечитання багатьох репортажів у „Свободі“ й інших українських газетах про показ української ноші в наших народних домах на еміграції.

Скільки захоплюючих статей у нашій пресі про ті гарні імпрези! Вони бо й справді гарні, ті імпрези. І цілком тих імпрез — патріотична: шляхом показу української ноші зацікавити молодше покоління — наших дівчат і дівчаток — красою українського вбрання, а запрошеним на ті імпрези чужинцям показати наше мистецтво. Нема сумнівів, що чужинці, а особливо чужинки, побувавши на такій імпрезі і побачивши оригінальність української націо-

нальної ноші, слово „юкрейніен“ вимовлятимуть з більшою повагою і не змішуватимуть з неприємним нам „рашен“. Все це — добре і гарно. Але я знову про вищезгадану китайку.

Не знаю, чи та китайка-молодиця теж бере участь у китайських імпрезах показу ноші для своїх і чужих. Не знаю також, чи про подібні імпрези пишуть багато в китайських газетах на еміграції. Але три сотні робітників, здебільшого робітниць, на фабриці, де працюю, щодня почувують себе так, ніби вони — на імпрезі показу китайської національної ноші, тільки ніби не в повній формі, а лише в ледь-ледь помітному оформленні збрання китайки-молодиці в національну оригінальність. Оце якраз те, що й змусило мене написати цю статтю.

На фабриці працюють жінки прерізних національностей. Майже всі вони одягаються так, що не пізнаєш, хто вони й якого роду-походження. Чому ж одяг китайка, яка теж давно стала американкою й одягається зовсім не по-китайському,

але вмів до свого модерного аля - американського вбрання додати щось таке, таку ніби непомітну дрібницю, що робить таке присмне враження? У щоб вона не зодягнулася, завжди можна запримітити на її вбранні „щось”, що пригадує тим, що на неї дивляться, що вона — китайка. І хай читачі не спішать з передчасним „висенням”, що це, мовляв, не вбрання тому винне, а... очі китайки - молодиці. Ні, тисячу разів ні! З якого б боку ви не глянули на неї, вона — модерно одягнена американка, але... з торким підкресленням китайського походження.

Чи не варто було б і на-

шим молодицям подумати над тим, як стати українками в очах щоденних глядачів і при тому одягатися так же модерно, як і досі? Я бачив згадану китайку навіть в отих довгих штаних, якими „окупована” вся Америка, але її блюзка знову ж таки мала в собі щось / чи то кайма якась, чи ще якась дрібничка /, що робило її китайкою.

Коли б нашим молодицям удалося розв'язати цю цікаву проблему та й дівчат наших призвичаїти до китайського способу пропаганди української ноші в щоденному житті, тоді й імпрези з показом ноші в народних домах були б ще успішніші.

„Ду ю лайк водка?”

Ніхто з нас, українців, не хоче бути москвичем. Ми дуже ображаємось, коли американець, почувши, що ми — українці, вигукує: „О, рашен!” Тоді ми готові дати такому американцеві цілу лекцію з географії, історії, мовознавства, щоб він уто-ропав, яка різниця між Україною і Росією між „юкрейнсн” і „рашен”. Трапилось така халепа й мені оце недавно.

— Гу ар ю? — питає.

— Юкрейнсн, — кажу. А він:

— О, рашен! Водка! Ду ю лайк водка?

Оце, думаю собі, халепа! При чому тут „рашен” — це так - сяк розумію необізнаного американця. Але при

чому тут „водка”? Аж злість мене взяла. Але по хвилині часу злість пройшла, бо щодо мови, історії, традиції і всього іншого, то ми справді мало подібні до „рашен”, але щодо... „ду ю лайк водка” — боюсь порівнювати, щоб не викликати патріотичної реакції багатьох читачів. Але дещо сказати таки осмілюсь.

З кожним роком ми все більше й більше губимо міру з уживанням алкоголю. Нарікаємо на американців, що в отих темних барах пропивають гроші і розум, говоримо про москалів як про п'яниць, а самі? На що перетворилися наші народні домми? Скільки горілки випивають українці під час різних забав, які, власне, для того й улаштовуються, щоб

не забавитись, а... якнайбільше випити? Чи, може, тому, що гроші, нами пропиті, йдуть на національні цілі, ми краці від тих, що п'ють у барах? Або таке: що має спільного з релігією і церквою заведений по всіх наших парафіях обряд пиячення під час церковних, парафіяльних імпрез?

Хтось може сказати, що українці таки менше п'ють, ніж інші, отже нема потреби про це пригадувати. Може, це так. Але як можна дізнатися, наприклад, скільки нас, українців, серед отих 300-тисяч (дуже „консервативно” підрахувавши, як каже каліфорнійський департамент здоров'я) алкоголіків у Лос Анджелесі?

Навіть у Канаді, де за останній рік кількість алкоголіків трохи зменшилась, на кожних 100 тисяч припадає 2.170 алкоголіків. Щороку понад 4.000 осіб умирають „офіційно” безпосередньо через алкоголь в США. У минулому році прибутків з продажу алкоголю держава мала 3.500.000.000

дол., а лише автомобільні нещасливі випадки із-за алкоголю коштували за той самий час 4.000.000.000 дол., тобто більше, ніж прибутки. Лише Каліфорнійський стейт плянує витратити в цьому році 2.500.000 доларів на запобіжні заходи проти наслідків надмірного вживання алкоголю.

Ці страшні цифри нас, українців, лена річ, не лякають, бо ми таки менше п'ємо, ніж будь-яка інша національна група. Але призвудуматись над цими цифрами і ми мусимо. Пора нам перестати гордитись тим, що наші козаки, мовляв, теж уміли пити, ще й як! Пора відмовитись від переконання, що, мовляв, комік лише той актор, що протягом півп'єси п'є горілку на сцені наших театрів. Пора навчитись нам збирати гроші на національні й церковні цілі без надмірного вживання алкоголю.

Якщо ж ні -- тоді нема чого ображатись на питання „Юкрейнісн? О, рашен! Дую лайк водка?”

УКРАЇНСЬКИЙ КОРЕСПОНДЕНТ

У залі Народного Дому появилася чужа людина. Американець. Та ще й з записником у кишені. Та ще й з фотоапаратом.

— Кореспондент! — хтось вигукнув.

— Американський кореспондент! — блискавкою понеслася новина серед публіки, що чекає початку якоїсь імпрези.

Люди, мов переродилися: той стілець у першому ряду підсовує гостеві, інший пробує ламаною англійщиною пояснити, що то за велика подія — вітати високого гостя, ще інший — просто дивиться на кореспондента широко відкритими очима, ніби віри не йме зустрічі. А ось і голова, секретар, імпрезовий референт тут, як тут. Чемно вклоняються, беруть під руки гостя і ведуть на почесне місце. Буває, правда, спочатку ведуть до „бари”, щоб гість з дороги відпочив. Або щоб одногодинного спізнення з початком імпрези не запримітив...

Як би там не було, на українській імпрезі був американський кореспондент. А раз був, значить і в газеті щось буде про імпрезу та українців узагалі. І так воно здебільшого й буває. Але трапляється нерідко й так, що з усього того виходить „лшик”, цілий круглий „лшик”, як у Понеділкових „Смішних сльозинах”: або записки свої кореспондент загубив, або світлини „не вишли”. А буває ще гірше:

замість „юкрейнієн” десь обов’язково „рашен” до газети влізе...

І все ж таки присутність американського кореспондента чи репортера на наших імпрезах — вельми бажана, і ми не тільки не проти працівників американської преси на наших імпрезах, а, навпаки, виправдуємо навіть оте надмірне запобігання перед чужими репортерами, хоч воно межує часом зі смішним, солодкосахаринним. Нам потрібні рупори української справи. І тими рупорами є американські журналісти, кореспонденти, репортери. І хай буде їх якнайбільше під час різних подій в українському громадському, політичному і культурно - мистецькому житті. Але...

Он у куточку примостився і сидить скромно якийсь українець. І в нього записник у кишені. І в нього, хоч і старенький, фотоапарат. І він — кореспондент, репортер. Він навіть, здається, пенсіонер, а все ж таки мусів щось заплатити за вхід до залі. „Мусів”, бо ніхто його під руки не візьме і на почесне місце в перших рядах не посадить, якщо навіть вступного квитка йому не запропонували як репортерові. Він — українець, отже „повинен” свій патріотизм виявляти завжди, постійно, обов’язково буваючи на всіх імпрезах, обов’язково пишучи в пресі про всі імпрези, обов’язково платя-

чи за вступ на всі імпрези й обов'язково після вміщення статті про ту чи іншу імпрезу вислухувати повчання „мудреців”, яким стаття не сподобалась. А що „мудреців” майже стільки, скільки присутніх у залі, а жалі до автора статті такі ж різноманітні, як і вся публіка, — то легко догадатися, чому він сидить так скромно у куточку перед початком імпрези...

Існує в деякої частини нашої еміграції переконання, що написати репортаж з якоїсь події і видрукувати його в українській газеті — це найлегша, найпростіша і зовсім не така вже й важлива справа. Тому кваліфіковані українські репортери не ціняться, а вони, в свою

чергу, знеохочуються в наслідок невідповідного до них відношення, і перестають ходити на імпрези, не пишуть про них. Як результат — дописи пишуть або самі учасники імпрез, або їх організатори. Що то за дописи можуть бути в таких випадках — кожному ясно. Тому варто було б навчитися нам трактувати і нашого, українського, кореспондента-репортера не гірше, ніж чужого, американського, канадійського чи будь-якого іншого. Не лише заради самого репортера, бодай заради української преси.

Очевидно, що бувають і винятки з цього правила, але вони все ще є тільки винятками.

К В І Т И

Хто їх не любить, ті квіти? Мовчазні вони, але часто означають більше, ніж тисячі слів. Бо що може сказати дівчині закбжаний у неї клопець, коли язик, буває, мов прив'язаний у роті якраз тоді, коли хочеться так багато сказати? А квіти виручають у таких випадках вони все скажуть... Або — що можна сказати хворій людині, що лежить у шпиталі, як висловити своє співчуття й побажання? Слова — полова, а китиця квітів і без слів сповнює хворого радістю і надією.

Мало - хто не любить квітів. Але найбільше їх люблять артисти. У всьому сві-

ті. Великі й малі. Особливо люблять їх тоді, коли їх вручається перед публікою, на сцені, щойно після виступу в концерті чи д'єсі.

Колись мене цікавило одне делікатне питання: як слухачі й глядачі наперед знають, що виступ артиста чи артистки буде добрий, успішний, і приносять з собою квіти до театру? А як співачка „провалиться”? А як декламатор затнеться? А як з артиста - трагіка публіка почне сміятися під час вистави? Що тоді робити з тими квітами?

Мені пояснювали, що колись і десь люди приходили не лише з кошиками квітів до театру. Деякі брали з собою також пару несвіжих яєць. На всякий випадок...

Але то „десь” і „колись”. Тепер цього майже не трапляється. А тому, що наперед ніхто не знає, як виступлять артисти, в порядних театрах завжди є можливість купити кошук квітів уже й під час вистави або перед її закінченням.

Ми, українці, таких, у цьому відношенні порядних, театрів ще не маємо. Крім кухні і „бари”, у нас нема нічого, а найменше квітів. Та й пощо? У час часто квіти замовляється наперед. І в цьому нема нічого злого. Особливо, коли мова йде про якусь імпрезу чи концерт десь у Нью Йорку, Філадельфії чи Дітроїті в таку непогоду, як минулої зими в тих стейтах Америки. Де там уночі квітів купиш? Тому й замовляють. Хто, — питаєте, — замовляє? Отут то й „собака зарита”, що змушує нас писати цю статтю про квіти.

Нерідко квіти замовляють самі артисти. Великі чи малі — не беруся твердити, але недавно мав я лист від одного приятеля з невеличкого міста на сході Америки. Приятель жалівся, що їхня з якоїсь там нагоди академія цього року виїшла досить

слабенька з мистецького боку, бо співачка, яка до цього часу виступала майже завжди безплатно, постановила умови: 25 доларів і... букет квітів на сцену після виступу!

— Щодо доларів, — пише приятель, — то це ще півбіди, знайшлося б. Але де взяти в нашому містечку та ще вночі, та ще в таку сніговію - хуртовину квітів? Та хоч би раніше сказала, а то в останню хвилину...

Ясна річ, ми мусимо шанувати наших мистців. Якщо можемо винагороджувати бодай скромно грішми — винагороджуймо! Не можемо — то бодай про китицю квітів тим, що виступають (якщо добре виступають!), не забуваймо! І думати про такі речі треба завжди наперед, а не чекати, поки сама співачка чи сам танцюрист нам про те не нагадає. А чи така пригадка збоку самих виступаючих — свідoctво браку скромности артистів чи ні, — це вже інша справа, яка, власне, і спонукала підписаного написати цю статтю.

ПРО ЗВИЧАЙНУ АРИТМЕТИКУ

З тих пір, як я живу в Америці, майже щодня спостерігаю цікаву картину з тією чудернацькою звичайною арифметикою. Та й ви, шановні читачі, мабуть, помітили ту цікаву „дрібничку”, а саме: американська молодь взагалі не вміє добре рахувати.

Це звучить ніби й образливо, але — тільки на перший погляд. Пригляньмося добре! Майже щодня я купую в крамниці якусь дрібничку: ось на 69 центів купив паперу плюс на 37 центів олівців, а там, може, й пачку цигарок за 25 центів. Здавалося б, дрібниця? Де там! Дрібниця, але не для гарненької дівчини чи кремезного юнака, що вас обслуговує. Нема клопоту, якщо є поблизу ота модерна арифметична машина: натиснув на гудзик раз, вдруге, втретє — вже й загальна сума великими цифрами стирчить з машини: 1 долар 31 цент. Правда, ще треба до тієї суми додати відсотки місцевого податку. Тут уже бідне дівча чи й молодик просто пріє, шукаючи відповідну колонку в спеціальній податковій таблиці. І пріє довгенько. Ну, а як взагалі тієї машини ані таблиці нема? Тоді ціла катавасія — „тробл” виходить — або недобре, або перебере, або чверть години чекає терпеливий покупець. І це не поодинокі випадки —

це майже масове явище. Особливо воно впадає в вічі влітку, коли шкільна молодь масово працює в крамницях. А мусіло б бути навпаки: якраз тоді, коли студенти зі шкіл у крамницях працюють, таких явищ не повинно бути.

З цієї нагоди пригадуються мені наці українські селяни, робітники і навіть оті зовсім неписьменні тітки, мами та бабусі. Про „дядьків” уже й не кажу — вони не одного гімназиста могли „за пояс” заткнути, коли йшлося про підрахунки. З пам’яті! Без машин.

Але, щоб не переборщити своїми твердженнями і не звести всю цю проблему чудернацької арифметики в цій статті до гуморески, мушу цілком поважно повторити своє твердження: зі звичайною арифметикою в американській масі і навіть серед шкільної молоді не все в порядку. Оце щойно вчора на очах кількох людей у фабриці, де працюю, поставив „проблему” перед 23-літнім юнаком: їдеш зі швидкістю 40 миль на годину; звідси до твоєї хати 15 миль. Скільки часу витратиш на подорож?

Правда, згаданий молодик гайскулу не закінчив, але ж таки вчився в школі і мас... 23 роки, та й не підлоги миє у фабриці, а в „стакрумі” працює, де, хоч і зрідка, треба вдатися бодай до звичайної арифметики. І що ж ви думаєте — підраховував? Ні, навіть з олівцем в руці прів півго-

динну обідню перерву і дати. А коли я ту саму „проблему” поставив перед іншим, більше, ніж удвоє старшим чоловіком, який виконує працю, що її можна навіть при краватці виконувати, і заробляє понад 100 доларів тижнево — теж не вирішив. У чому ж справа?

Коли я з цією проблемою почав звертатися до багатьох людей, мені сказали, що цьому нема чого дивуватися, бо Америка — країна механізації, автоматизації і т. д. Та й пощо мучити дітей з тими обчислюваннями „в голові”, коли скрізь є машини? І я б екапігулював, коли б справді машини були... скрізь. Але ж їх нема скрізь. І ніколи не буде! Хіба життя складається лише з банків, офісів, супермаркетів?

У всякому разі, на Укра-

їні їх нема і ще довго не буде. А ми ж, здається, якусь надію покладаємо також на українську молодь, яка повернеться до вільної в майбутньому землі своїх предків. Хай не вся сьогоднішня молодь. Хай та молодь не буде вже молоддю, коли настане той щасливий день. Алеж... рахувати таки треба вміти. Та й не беручи до уваги те евентуальне повернення, хто знає, що і де чекає нас завтра?

Якраз тепер, коли вже почався новий шкільний рік, варто б нам усім перевірити своїх дітей щодо їхньої здібності рахувати й підраховувати в межах звичайної аритметики. Але без олівця й машини. Бо таким тренуванням, наскільки мені відомо, не дуже багато займаються в американських школах. Особливо в початкових.

З М І С Т :

Учитель — жертва несправедливости	5
Про “білих круків”	6
Батьки і діти	8
Про здібність говорити	9
Чому інкогніто?	10
Оплески	12
Проблеми одиниць	13
Якої заспівати?	14
“Змова” батьків	16
Куток інтимних проблем	17
Конкурс жіночої краси	18
Де діти? Де батьки?	20
“Я — не голодний”	21
“Псст!.. Ворог підслухує”	22
Слово — не горобець	24
“О бой! О бродер!”	25
Чому так нудно?	26
Хто винен?	28
Страх і заздрість	29
Це — жадна дрібниця	30
Репрезентація чи кваліфікація?	32
“На колесах”	33
Між небом і землею	34
Слово до біографів	35
Забава — католицька чи православна?	36
Заробивши на вакаціях	37
В обороні панахид	38
Діти на імпрезах	40
Дещо про “махання кулаками”	41
Доля редактора	43
Щоб не спізнитися... ..	44
Наші скарби	45
“Ду ю лайк водка?”	46
Український кореспондент	48
Квіти	49
Про звичайну арифметику	51

ПОПЕРЕДНІ ВИДАННЯ ТОГО Ж АВТОРА:

- “І СТАЛОСЯ ЧУДО БОЖЕ...” (репортаж про чудотворні молитви о. Ліми в Тамбау) —
Бразілія, 1955
- “ТИ БУВ ЧУЖИЙ” (Бразілія очима українця) —
Сан Пауло, Бразілія, 1957
- “НЕ ПЛАЧ, УКРАЇНО!” — декляматор (вибрані
поезії) — Каліфорнія, ЗСА, 1965
- “ВИБРАНІ СТАТТІ — Ч. 1.” — (Вибрані статті
на актуальні теми, друковані в “Кан.
Фармері” і “Вільному Світові” в р. р.
1964 — 66) — Каліфорнія, ЗСА, 1967

**
*

НЕЗАБАРОМ ПОЯВЛЯТЬСЯ:

- “ВИБРАНІ СТАТТІ — Ч. 3.” —
(“Вільний Світ” — 1967 — 68)
- “НЕ ПЛАЧ, УКРАЇНО!” — 2-ге (доповнене) ви-
дання вибраних поезій — декляматор.
- “ЖМУТ СПОГАДІВ І МРІЙ” — нариси, короткі
оповідання, гуморески.